

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Історичний факультет
кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ТЕМА РОБОТИ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЛЮКСЕМБУРГУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр»
за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Роботу виконала:
Студентка 2МІМВЗ заочної форми навчання
Історичного факультету
Брюхно Оксана Вадимівна
Науковий керівник:
Кандидат політичних наук, професор
Дмитренко Степан Петрович

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ЕКТС _____

Голова комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ.....	7
1.1. Теоретичні та змістовні характеристики поняття «зовнішня політика держави».....	7
1.2. Сутність та особливості формування зовнішньої політики Люксембургу у історичній ретроспективі.....	10
Висновки до першого розділу.....	13
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ.....	16
2.1. Роль Люксембургу в Європейському Союзі.....	16
2.2. Взаємовідносини Люксембургу з країнами Західної Європи: від сусідів до європейських партнерів.....	18
2.3. Міждержавні відносини Люксембургу та України у новітню добу.....	46
Висновки до другого розділу.....	51
РОЗДІЛ 3. ПОТЕНЦІЙНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ.....	54
3.1. Вплив суспільно-політичних процесів на формування та впровадження зовнішньої політики Люксембургу.....	54
3.2. Перспективи реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу.....	60
Висновки до третього розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасній системі міжнародних відносин все виразніше проявляється тенденція до зростання ролі так званих «малих держав». Попри обмежені територіальні, демографічні чи ресурсні параметри, вони здатні впливати на перебіг глобальних процесів, використовуючи механізми багатосторонньої дипломатії, фінансові інструменти, а також участь у міжнародних організаціях. До цієї групи належить і Велике Герцогство Люксембург — держава, що, зберігаючи компактність і політичну стабільність, перетворилася на одного з основних акторів європейської інтеграції та важливого партнера у сфері міжнародної безпеки, фінансів та гуманітарного співробітництва.

Зокрема, актуальність досліджуваної теми зумовлена тим, що сучасна міжнародна система переживає глибоку трансформацію. Війна Росії проти України, криза європейської безпеки, енергетичні виклики та кліматичні зміни посилюють роль багатосторонніх інституцій та вимагають від держав гнучкої зовнішньополітичної стратегії. У цьому контексті досвід Люксембургу є показовим, адже країна, не маючи значних військових можливостей, змогла сформувати ефективну модель зовнішньої політики, що поєднує багатосторонність, економічну дипломатію та інноваційність. Для України співпраця з Люксембургом особливо важлива, оскільки вона охоплює як політичний і безпековий вимір, так і перспективи економічного та культурного партнерства.

Аналіз публікацій за тематикою дослідження. Ступінь дослідженості проблеми свідчить про те, що зовнішня політика малих держав є предметом уваги як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Значний внесок у вивчення цього питання зробили С. Відянський, М. Дорошко, А. Ковальова, Р. Кривонос, А. Кудряченко, А. Кравченко, Р. Кривонос, І. Манасенко, М. Мальський, Ю. Мороз, П. Лісовський, В. Рєзніков, А. Соловійова, О. Шпакович. У їхніх працях розглядається місце малих держав у міжнародних

організаціях, особливості їхніх зовнішньополітичних стратегій та роль у глобалізаційних процесах. Західні дослідники також приділяли увагу цьому питанню: Ж. Бертран Р. Кепферер, П. Маньє, Дж. Тонра досліджували багатосторонню дипломатію, інструменти Європейського Союзу та підкреслювали значення малих держав у забезпеченні інституційної рівноваги в Європейському Союзі. Водночас комплексний аналіз сучасних зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу, зокрема у відносинах з Україною, залишається малодослідженим, що й визначає наукову новизну даної роботи.

Об'єкт дослідження: зовнішня політика Великого Герцогства Люксембург.

Предмет дослідження: напрями, механізми та перспективи реалізації зовнішньополітичного курсу Люксембургу на сучасному етапі.

Метою дослідження є здійснити комплексний аналіз зовнішньої політики Люксембургу, її ключових напрямів та перспектив, із урахуванням значення для України в умовах сучасних глобальних викликів.

Виходячи з мети дослідження, завданнями роботи є:

визначити теоретико-методологічні підходи до дослідження зовнішньої політики малих держав;

простежити історичні засади формування зовнішньополітичного курсу Люксембургу;

охарактеризувати роль країни в Європейському Союзі та взаємодію з державами Західної Європи;

дослідити сучасний стан і особливості відносин між Люксембургом та Україною;

визначити перспективи розвитку зовнішньополітичної стратегії Люксембургу в умовах трансформації міжнародної системи.

Теоретичне та практичне значення вивчення дослідження. Вивчення зовнішньої політики Люксембургу має вагоме теоретичне та практичне значення для розуміння закономірностей розвитку сучасних міжнародних

відносин. Досвід цієї держави як активного учасника європейських інтеграційних процесів, що на противагу країнам Центральної та Східної Європи формувався поступово і в умовах значно тривалішої участі у спільних європейських інституціях, потребує наукового осмислення. Аналіз політичних, економічних, соціокультурних та безпекових аспектів зовнішньої політики Люксембургу збагатить гуманітарне знання та допоможе виявити внутрішній зміст механізмів, завдяки яким навіть невеликі за розмірами держави можуть не лише адаптуватися до стандартів Європейського Союзу, а й впливати на їх формування. Отримані результати можуть стати основою для подальших наукових студій та практичних рекомендацій щодо інтеграційної політики інших держав, у тому числі України. Зокрема, матеріали магістерської роботи можуть бути корисними при підготовці курсів з проблематики розвитку регіональних студій ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», ОП «Право», ОП «Політологія» та ін.

Методологічну основу дослідження становить поєднання таких методів як: історичний метод (для аналізу еволюції зовнішньополітичних орієнтирів, зокрема еволюції від нейтралітету до активної участі в європейських та міжнародних структурах), системно-структурний метод (для визначення концептуальних основ зовнішньої політики Люксембургу, її стратегічних напрямів, структурних елементів та механізмів реалізації міжнародної діяльності), загальнонауковий діалектичний метод та метод аналізу документів (для аналізу нормативно-правової бази, міжнародних угод, офіційних заяв та інших джерел, що регулюють зовнішньополітичну діяльність Люксембургу), порівняльний метод (для зіставлення політики Люксембургу з іншими малими державами), порівняльно-правовий метод (для оцінки міжнародно-правових аспектів участі Люксембургу у діяльності таких організацій, як ЄС, НАТО та ООН, а також для аналізу його ролі у запровадженні санкційної політики ЄС), методи класифікації та узагальнення (для систематизації інформації про основні напрями зовнішньополітичної

діяльності Люксембургу, його участь у європейських та глобальних ініціативах й для визначення ключових проблем і перспектив розвитку), аналітичний метод (для оцінки ефективності міжнародних ініціатив Люксембургу), а також метод прогнозування (для визначення перспектив розвитку зовнішньої політики Люксембургу в умовах сучасних глобальних викликів). Таке поєднання дозволяє дослідити як минулі тенденції, так і сучасні виклики, що впливають на зовнішню політику країни.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі сучасних зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу та визначенні їх значення для формування нових форматів співпраці з Україною.

Апробація результатів роботи. Апробація результатів магістерської роботи відбулась на V міжнародній науково-практичній конференції: “Сучасні тенденції міжнародних відносин” 20 грудня 2024 року та III Всеукраїнську наукову конференцію “Борисенківські читання” 21 листопада 2025 року.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновки та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ

1.1. Теоретичні та змістовні характеристики поняття «зовнішня політика держави»

Зовнішня політика в сучасній науковій традиції розглядається не як вузька сфера дипломатичної активності, а як спосіб реалізації державного суверенітету назовні та одночасно показник того, наскільки держава інтегрована у міжнародну систему. Вона поєднує стратегічні, економічні, правові, ідеологічні та культурні виміри й через це задає рамку, в межах якої країна визначає своє місце у світі. Умови зростаючої взаємозалежності держав, транснаціонального руху капіталів, людей та інформації змушують розглядати зовнішню політику як цілісну систему управління зовнішніми зв'язками, а не лише як сферу дипломатії чи оборони [1].

У цьому контексті особливе значення має осмислення зовнішньої політики малих держав. Для таких країн, як Велике Герцогство Люксембург, вона є не тільки інструментом реалізації національних інтересів, а й засобом виживання в середовищі, де переважають значно потужніші актори. Обмеженість територіальних, демографічних та військових ресурсів компенсується активною участю в інтеграційних об'єднаннях, договірних механізмах і міжнародних організаціях, що дозволяє отримувати додаткові гарантії безпеки та доступ до спільних рішень [2]. Саме тому теоретичне осмислення зовнішньої політики малої держави потребує поєднання декількох парадигм міжнародних відносин, а не опори на одну школу.

У західній політології склалась розгорнута традиція визначення поняття «зовнішня політика». У широкому значенні її описують як цілеспрямовану діяльність держави у системі міжнародних відносин, спрямовану на реалізацію національних інтересів через дипломатичні, правові, економічні, інформаційні та, за необхідності, військові засоби [3]. Ганс Моргентау ще у

середині XX століття наполягав, що зовнішня політика — це насамперед боротьба держав за вплив та позиції у міжнародній системі [4]; неореалісти на зразок К. Уолтца, С. Волта і Дж. Міршаймера роблять акцент на тому, що в умовах анархії зовнішня політика виконує функцію підтримання рівноваги сил і запобігання загрозам безпеці [5].

Разом з тим ліберальні інституціоналісти Р. Кеогейн і Дж. Най зміщують фокус з конкуренції на управління взаємозалежністю: для них зовнішня політика — це діяльність, спрямована на створення та підтримку міжнародних режимів і організацій, через які держави координують свої дії, знижуючи транзакційні витрати й ризики конфлікту [6]. Конструктивісти (А. Вендт, М. Фіннемор) додають до цього, що зміст і напрями зовнішньої політики визначаються не лише матеріальними інтересами, а й уявленнями еліт про власну ідентичність, історично сформованими нормами та образами «себе» й «інших» у міжнародній системі [7].

У вітчизняній науці поняття зовнішньої політики також має кілька акцентів. Так, зокрема П. Лісовський, Л. Гайдуков підкреслюють, що зовнішня політика — це не тільки сукупність офіційних рішень і дій на міжнародній арені, а й певна система ціннісних орієнтирів, яка відображає бачення елітою місця держави у світі та бажаних моделей взаємодії з іншими акторами. В. Крушинський наголошує на інструментальному вимірі: зовнішня політика виступає каналом трансляції внутрішніх пріоритетів на зовнішній рівень. У працях, зокрема О. Стройка зовнішня політика описується як безперервний процес балансування між національними інтересами, міжнародно-правовими зобов'язаннями та очікуваннями ключових партнерів, що особливо характерно для малих держав.

Функціональні характеристики зовнішньої політики у більшості досліджень подаються через кілька блоків. Передусім ідеться про захисний вимір: держава використовує зовнішню політику для забезпечення територіальної цілісності, політичної незалежності та загальної безпеки, у тому числі через участь у союзах і колективних механізмах оборони.

Економічна функція, в свою чергу, полягає у створенні сприятливих зовнішніх умов для розвитку національної економіки, доступу до ринків, інвестицій, технологій та фінансових ресурсів [8].

Важливим є також інтеграційний вимір, коли зовнішня політика слугує засобом залучення країни до регіональних об'єднань та міжнародних організацій. Нарешті, окремо виділяється гуманітарно-комунікативна складова, що охоплює культурну дипломатію, інструменти «м'якої сили» та участь у глобальних соціальних та екологічних ініціативах [9].

Паралельно з функціями в літературі описуються й принципи, на яких ґрунтується зовнішня політика. До базових належать суверенна рівність держав, невтручання у внутрішні справи, мирне врегулювання спорів, повага до прав людини, дотримання міжнародних договорів і верховенства права [10]. Українські автори додають до цього принцип відповідальної участі у міжнародних організаціях і принцип багатосторонності, який є ключовим для малих держав, оскільки саме багатосторонні рамки дозволяють компенсувати нестачу силових ресурсів через участь у спільних механізмах ухвалення рішень.

Класифікації зовнішньої політики ґрунтуються на різних критеріях: географічному (глобальний, регіональний, двосторонній рівні), змістовому (політика безпеки, економічна, гуманітарна, екологічна, політика розвитку), інституційному. У працях С. Шергіна, зокрема виокремлюється також поділ на «традиційні» напрямки (оборона, дипломатія, торгівля) та «нові» політики, пов'язані з кібербезпекою, енергетикою, міграцією, кліматичною дипломатією.

Разом з цим у теорії зовнішньої політики розрізняють внутрішні та зовнішні чинники формування її змісту. До внутрішніх належать політичний режим, інституційна структура влади, соціально-економічна модель, рівень суспільного консенсусу та історична пам'ять. Зовнішні фактори включають архітектуру міжнародної системи, конфігурацію центрів сили, геополітичне положення, участь у міжнародних організаціях та характер загроз [11].

Методологічно вивчення зовнішньої політики спирається на поєднання системного аналізу, історико-генетичного, порівняльного, структурно-функціонального та інституційного методів [12-14]. Для малих держав, зокрема Люксембургу, така методологічна комплексність є необхідною, оскільки їхня зовнішня політика формувалася переважно через вбудованість у наднаціональні структури, участь у договірних механізмах і традицію багатосторонньої дипломатії.

Узагальнюючи наведені підходи, зовнішню політику варто розглядати як простір, де внутрішні інтереси держави трансформуються у зовнішні дії через інституційну та нормативну рамку міжнародної системи. Для малих держав, таких як Люксембург, це означає постійний пошук балансу між власними потребами, очікуваннями партнерів і структурними обмеженнями. Саме така логіка пояснює, як Люксембург зміг сформувати впізнавану модель зовнішньої політики попри обмежені ресурси

1.2. Сутність та особливість формування зовнішньої політики Люксембургу в історичній ретроспективі

Формування зовнішньої політики Люксембургу є тривалим і багаторівневим процесом, у якому історичні обставини відіграють не менш значну роль, ніж внутрішні особливості розвитку країни. Дослідники зовнішньої політики малих держав слушно відзначають, що такі країни рідко мають можливість формувати зовнішньополітичну стратегію як систему великих доктрин: здебільшого ця стратегія постає як реакція на зовнішні виклики, зміни міжнародного балансу сил та потребу забезпечення власної безпеки й виживання у середовищі потужніших акторів [15 - 17].

Після Віденського конгресу 1815 року Люксембург отримав статус великого герцогства і одночасно був включений до Німецького союзу в особистій унії з Нідерландами [18]. Така подвійність формально гарантувала окремий статус, але фактично посилювала залежність від Гааги й Берліна. У

цей період зовнішня політика Люксембургу не могла бути самостійною: державі доводилося діяти в межах зовнішньополітичних рішень сильніших сусідів. Саме тоді формується характерна риса — орієнтація на міжнародно-правові механізми як головний засіб захисту інтересів, оскільки силовий компонент був недоступний [18; 19].

У середині XIX століття напруження між Францією та Пруссією навколо статусу Люксембургу вилилося у так звану «Люксембурзьку кризу» 1867 року. Її завершенням став Лондонський договір, який закріпив нейтралітет країни, заборону розміщення на її території іноземних військ та демонтаж фортифікацій [19]. Це було не лише рішення у сфері безпеки, а й фактичне оформлення зовнішньополітичної доктрини, заснованої на формулі «право замість сили». У дослідженнях історії Люксембургу підкреслюється, що з 1867 року нейтралітет поступово перетворився на елемент політичної самоідентифікації держави як «малого, але гарантованого» європейського актора [19].

Після Першої світової війни стало очевидно, що формальний нейтралітет не вберіг державу від окупації Німеччиною. Проте замість повної відмови від цієї концепції Люксембург почав поєднувати її з новими інструментами міжнародної взаємодії. У 1921 році було створено Бельгійсько-Люксембурзький економічний союз (BLEU), який став одним з перших прикладів глибокої економічної інтеграції малої держави з більшим партнером [20]. BLEU передбачав митний союз, спільну валюту, координацію тарифної політики, узгодження економічних механізмів і створення спільного ринку для товарів — фактично це був прототип тих інтеграційних моделей, які пізніше виникли у Західній Європі.

Саме BLEU продемонстрував, що економічна взаємозалежність може стати основою зовнішньої політики для держави, яка не володіє потужними військовими інструментами. Для Люксембургу це означало перехід від ролі нейтрального «спостерігача» до ролі активного учасника регіональних економічних процесів.

Події Другої світової війни остаточно довели вразливість «класичного» нейтралітету: повторна окупація з боку Німеччини спричинила переоцінку зовнішньої політики. Уже в 1944 році Люксембург долучився до створення Бенілюксу разом із Бельгією та Нідерландами [21]. Новий формат передбачав не лише митну координацію, а й елементи політичної взаємодії, спільне планування економічної та транспортної політики. Бенілюкс став першим середовищем, у якому Люксембург почав впливати на міжнародні рішення через переговорні механізми, роботу в спільних комітетах та інституціях [21].

Подальша участь у створенні Європейського співтовариства вугілля і сталі 1951 року, а згодом Європейського економічного співтовариства 1957 року стала ключовим етапом у перетворенні зовнішньої політики Люксембургу на інституційно орієнтовану модель [22]. Для малих держав, які виступають співзасновниками міжнародних організацій, участь у розробці установчих договорів і процедур означає отримання суттєвого додаткового впливу порівняно з класичними міждержавними союзами [23]. Для Люксембургу це закріпило нову ідентичність — не просто нейтральної держави, а «держави-інтегратора», що розширює свою суб'єктність через інституції.

З цього часу зовнішня політика герцогства дедалі більше зосереджується на участі у формуванні норм, процедур і правил на рівні європейських співтовариств та ЄС. Люксембург стає місцем розташування низки ключових інституцій Європейського Союзу, включно з Судом ЄС, що додатково підсилює його міжнародний статус як центру правової інтеграції [22; 24].

У другій половині XX століття Люксембург здійснив глибоку економічну перебудову. Занепад сталеливарної галузі був компенсований розвитком фінансового сектору, інвестиційних фондів та спеціалізованих банківських послуг. Уже наприкінці століття послуги, зокрема фінансові, стали домінуючою частиною економіки, а країна перетворилася на один із провідних фінансових центрів Європи [24]. Це зумовило появу нового напрямку зовнішньої політики — активної участі в розробленні регуляторних механізмів

міжнародних фінансових потоків, гармонізації банківського законодавства ЄС, податкових угод, стандартів прозорості й фінансового моніторингу, а також співпраці з міжнародними економічними організаціями [25].

У 1990-х роках Люксембург почав активніше долучатися й до міжнародної безпекової політики. Попри обмежений військовий потенціал, держава бере участь у місіях НАТО, ООН та ЄС, а також робить фінансові внески у спільні оборонні програми та операції з підтримання миру [26]. Паралельно Люксембург став одним із найбільших донорів міжнародної допомоги щодо обсягу ВНД, стабільно перевищуючи ціль ООН у 0,7 % і спрямовуючи на офіційну допомогу розвитку понад 1 % національного доходу [27]. Це сформувало модель «гуманітарної зовнішньої політики», коли мала держава посилює свій міжнародний вплив за рахунок фінансових та інституційних інструментів, а не за рахунок сили.

Історичний розвиток зовнішньої політики Люксембургу демонструє поступовий перехід від вразливого нейтралітету до економічної інтеграції, а згодом — до політичної участі в наднаціональних структурах і до активного нормативного впливу в межах ЄС. Цей шлях пояснює, чому сучасна зовнішня політика Люксембургу базується на стабільності, правових механізмах, інституційній вбудованості та технічній експертизі: така модель є логічним продовженням історичної еволюції, а не випадковим вибором [19; 23–28].

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення зовнішньої політики та історичної еволюції зовнішньополітичного курсу Великого Герцогства Люксембург дає змогу сформулювати такі висновки.

По-перше, зовнішня політика держави постає як багатовимірна система, у якій поєднуються цілі, принципи, інструменти та механізми реалізації національних інтересів. Вона формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників — політичного режиму, економічної структури,

ідентичності еліт, з одного боку, та міжнародної системи, регіонального середовища і характеру загроз — з іншого. У науковому дискурсі це відображається в поєднанні реалістичного акценту на безпеці, ліберального наголосу на інституціях і взаємозалежності, а також конструктивістського підходу до ролі норм та ідентичності держави.

По-друге, для малих держав, до яких належить Люксембург, зовнішня політика набуває особливого значення як інструмент не лише реалізації інтересів, а й забезпечення базової суб'єктності в міжнародних відносинах. Обмеженість ресурсів змушує їх компенсувати нестачу «жорсткої сили» через участь у багатосторонніх механізмах, інтеграційних об'єднаннях, розвиток економічної дипломатії та використання «м'якої сили». У випадку малих держав інституційний вимір зовнішньої політики — членство в міжнародних організаціях, участь у виробленні норм, роль «посередника» між більшими акторами — стає не додатком, а центральним елементом зовнішньополітичної стратегії.

По-третє, історична еволюція зовнішньої політики Люксембургу демонструє перехід від моделі вразливого нейтралітету до інтеграційно орієнтованої багатосторонньої політики. Рішення Віденського конгресу, Лондонські договори, нейтралітет XIX ст., створення Бельгійсько-Люксембурзького економічного союзу, участь у Бенілюксі, ЄОВС, ЄЕС, а згодом — у ЄС і НАТО стали послідовними етапами, на яких держава поступово відмовлялася від ролі «буферної території» на користь ролі активного учасника європейських інтеграційних процесів.

Таким чином, сучасна зовнішня політика Люксембургу спирається на історично вироблену логіку: безпеку і розвиток забезпечують не нейтралітет і самоізоляція, а глибока участь у колективних структурах.

По-четверте, досвід Люксембургу підтверджує, що для малих держав ключового значення набувають правові, інституційні та економічні інструменти зовнішньої політики. Ставка на міжнародне право, участь у європейських судах і фінансових інституціях, розвиток фінансового сектору

як основи економічної присутності у світі дозволили країні перетворити власні обмеження на джерело довгострокових переваг. Це формує образ Люксембургу як держави, яка впливає на міжнародні процеси передусім через нормотворчість, посередництво та інституційну відповідальність.

По-п'яте, узагальнення теоретичних підходів і історичних етапів розвитку зовнішньої політики Люксембургу створює підґрунтя для подальшого аналізу її сучасних напрямів. Саме поєднання теоретико-методологічної бази з історичним досвідом дозволяє адекватно оцінити нинішню роль Люксембургу в Європейському Союзі, його взаємини із західноєвропейськими партнерами та місце у системі відносин з Україною, що стане предметом дослідження в наступному розділі.

Отже, перший розділ дозволяє узагальнити, що сучасна зовнішня політика Люксембургу сформувалася на перетині теоретичних закономірностей, притаманних малим державам, і специфічного історичного досвіду країни. Поєднання цих чинників визначило перехід від моделі вразливого нейтралітету до інтеграційно орієнтованої політики, заснованої на правових, інституційних та економічних механізмах взаємодії, і створило необхідні передумови для подальшого аналізу актуальних напрямів зовнішньої політики герцогства у другому розділі.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ

2.1. Роль Люксембургу в Європейському Союзі

Роль Люксембургу в Європейському Союзі формується на перетині його історичної спадковості, інституційної присутності та специфічної моделі поведінки малої держави. У літературі підкреслюється, що інтеграція стала для Люксембургу ключовим інструментом розширення міжнародної суб'єктності та впливу, компенсуючи обмежені демографічні й військові ресурси [29]. З огляду на статус держави-засновниці, Люксембург брав участь у всіх етапах формування Співтовариств та ЄС, підтримуючи розвиток наднаціональних інституцій та зміцнення правової основи інтеграційного процесу.

Люксембург був не пасивним спостерігачем, а активним прихильником розбудови Європейської Комісії та Суду Європейського Союзу, розглядаючи їх як механізми, які гарантують малим державам реальну участь у виробленні рішень [30]. Це бачення базувалося на усвідомленні того, що саме наднаціональні інструменти забезпечують рівні правила гри в умовах присутності великих держав. Офіційні документи Єврокомісії також засвідчують, що Люксембург системно підтримує поглиблення інтеграції, інституційну стабільність та розвиток європейського управління [31].

Одним із ключових аспектів ролі Люксембургу є його інституційна вага. На території країни розташовані Суд ЄС, Європейський інвестиційний банк, Європейський суд аудиторів, а також частина адміністративних підрозділів Європейського парламенту. Саме в Люксембурзі «концентрується значна частина правотворчих і правотлумачних процесів, що визначають функціонування Союзу» [32]. Українські дослідники також наголошують, що інституційна присутність перетворює державу на «модератора внутрішніх процесів ЄС», а не лише формального учасника [33; 34].

Економічний вимір ролі Люксембургу є стратегічним. Країна є одним із ключових фінансових центрів Європейського Союзу — другим у світі ринком інвестиційних фондів та важливим елементом європейського банківського союзу. Згідно з оцінкою МВФ, фінансовий сектор Люксембургу має системне значення для стабільності всього ЄС [35]. Українські економісти підкреслюють, що Люксембург відіграє важливу роль у формуванні норм фінансового регулювання, боротьбі з відмиванням коштів та розробленні стандартів прозорості [36; 37].

Дипломатичний стиль зовнішньої політики Люксембургу в межах ЄС ґрунтується на пошуку компромісів і посередництві між позиціями великих та малих держав. Країна часто виконує роль «комунікаційного мосту» між Францією та Німеччиною, а також між державами Бенілюксу [38; 39]. Це дозволяє малому Люксембургу відігравати роль конструктивного переговорника у складних питаннях — зокрема в міграційній політиці, кліматичній трансформації, цифровому ринку та реформах інституцій ЄС.

У політиках внутрішньої інтеграції Люксембург виступає одним із найбільш послідовних прихильників розвитку Єдиного цифрового ринку, поглиблення економічного та валютного союзу, реформування бюджетної системи ЄС та впровадження Зеленого курсу. Держава активно підтримує екологічні стандарти, інноваційні технології та інвестиції у зелений перехід, що узгоджується з її економічною спеціалізацією та фінансовими можливостями.

У питаннях розширення ЄС Люксембург демонструє стабільну підтримку країн Східного партнерства, зокрема України. У документах Ради ЄС підтверджується, що Люксембург системно голосує за рішення, які спрямовані на поглиблення інтеграції та підтримку реформ у країнах-кандидатах [40].

У сфері безпеки, попри мінімальний військовий потенціал, держава активно долучається до місій Спільної політики безпеки та оборони, робить фінансові внески до оборонних програм ЄС, бере участь у PESCO й забезпечує

експертну та нормативну підтримку спільних структур. Тобто, така “інтелектуальна присутність” дозволяє Люксембургу компенсувати брак військових ресурсів [41].

Узагальнюючи, Люксембург виконує в Європейському Союзі роль, що поєднує інституційний вплив, фінансову спеціалізацію, дипломатичну активність та політичну передбачуваність.

Для цієї держави ЄС є не лише зовнішньополітичним середовищем, а й фундаментальною основою розвитку, гарантією стабільності та ключовим каналом реалізації національних інтересів.

2.2. Взаємовідносини Люксембургу з країнами Західної Європи: від сусідів до європейських партнерів

Взаємовідносини Люксембургу з країнами Західної Європи становлять базовий фундамент зовнішньої політики держави та формують стратегічне середовище, у межах якого країна реалізує свої інтереси. Географічне положення між Францією, Німеччиною та Бельгією визначило особливу модель поведінки Люксембургу: безпека та економічний розвиток забезпечуються через тісну співпрацю із сусідніми державами, а інтеграційний вимір цієї співпраці перетворив регіон на один із найстабільніших у Європі. Зв'язки з Францією, Німеччиною, Бельгією та Нідерландами формувалися протягом десятиліть і стали для Люксембургу інструментом політичної сталості, економічної модернізації та дипломатичної ваги, що значно перевищує його реальні територіальні масштаби [42].

Насамперед, взаємовідносини Люксембургу та Франції формувалися не як класична двостороння співпраця великої та малої держави, а як довгострокова політико-економічна взаємозалежність, що склалася під впливом історичних, лінгвістичних, економічних та безпекових факторів. Франція була одним з ключових акторів, що визначали траєкторію інтеграції Люксембургу до Європейських співтовариств, і залишається центральним

партнером у питаннях енергетичної безпеки, ринку праці, спільної зовнішньої політики ЄС та оборонної співпраці. Дослідники європейської інтеграції підкреслюють, що саме французько-люксембурзьке політичне зближення стало однією з передумов створення «третього ядра» європейської інтеграції — Бенілюксу, який до сьогодні слугує моделлю для інституційних рішень ЄС [43].

Тобто, Люксембург і Франція не мають «симетричного партнерства», але мають симетричні інтереси, оскільки обидві країни зацікавлені у стабільності ЄС, збереженні наднаціональних механізмів та зміцненні безпекового компоненту Союзу [44]. Це особливо проявляється у питаннях оборони, енергетики та регулювання фінансового сектору.

Франція відігравала ключову роль у визначенні статусу Люксембургу ще з XIX століття. Після Лондонського договору (1867), який гарантував нейтралітет країни, саме Франція стала одним з гарантів стабільності. Проте реальне стратегічне зближення відбулося у XX столітті — після Другої світової війни, коли Люксембург разом із Францією та країнами Бенілюксу став учасником Паризького договору про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951). Для Люксембургу це був важливий крок не лише з економічної, а й з політичної точки зору: участь у першій європейській інтеграційній ініціативі дала йому можливість фактично «вмонтуватися» у континентальну систему безпеки та уникнути історичної периферійності.

Тобто, Люксембург став однією з тих малих держав, що «отримали надмірний рівень політичної суб'єктності» завдяки участі у спільних інституціях і тісній співпраці саме з Францією [45]. Такий статус дозволив країні закріпитися в колі держав, що визначають напрямок розвитку Європейського Союзу.

Одним із найскладніших напрямів двосторонніх відносин є питання ядерної безпеки. АЕС “Cattenom”, розташована за декілька кілометрів від кордону, стала постійним джерелом напруги.

Люксембурзькі уряди з кінця 1990-х систематично порушують питання її безпеки на рівні: двосторонніх консультацій у межах спільної комісії Франція–Люксембург, Європейської комісії, міжнародних договорів з ядерної безпеки (Конвенція МАГАТЕ), екологічних структур ЄС [46].

У 2016–2020 роках уряди Люксембургу офіційно подавали до французького регулятора ASN запити про тимчасове зупинення реакторів для повного аудиту. Люксембург, не маючи власних атомних потужностей, фактично залежить від французької електроенергії, але водночас виступає з найжорсткішими вимогами щодо безпеки [47].

Тобто цей кейс як приклад того, як мала держава за допомогою юридичних інструментів ЄС може впливати на ядерну політику ядерної держави [42]. Люксембург використовує всі доступні механізми — від екологічних директив до позовів екологічних НУО — щоб зменшити ризики для своєї території.

Тобто, справа Cattenom демонструє, що Люксембург — не «пасивний отримувач енергії», а актор, який прагне формувати правила гри. Франція змушена враховувати позицію Люксембургу, навіть якщо вона суперечить французькій енергетичній стратегії [46].

Зокрема, щодня понад 100 тисяч французів перетинають кордон, працюючи в Люксембурзі у: фінансовому секторі, сфері сервісів, державних структурах і лікарнях, транспорті і логістиці.

Французька Гранд-Ест стала фактично «ринком праці Люксембургу», що неодноразово зазначали Євростат і французькі регіональні ради [48]. Трудова інтеграція притаманна всім країнам Бенілюксу, але франко-люксембурзький випадок є наймасштабнішим у Європі після швейцарсько-французького.

Такі щоденні переміщення створюють структурну взаємозалежність: Люксембург залежить від іноземної робочої сили, а Франція — від зниження безробіття у прикордонних департаментах [49].

Тобто, Франція — це не просто сусід, а людський ресурс, без якого економіка Люксембургу функціонувати не може. У двосторонній політиці

саме ринок праці є «тихим фундаментом», який тримає стабільність відносин навіть у періоди політичної напруги.

Попри те, що оборонний бюджет Люксембургу історично невеликий, країна активно вкладається у спільні програми з Францією. Серед найбільш значущих:

1) Спільна участь у програмі A400M. Люксембург фінансує частину французької військово-транспортної авіації, отримуючи доступ до інфраструктури ВПС Франції.

2) Місії ЄС (EUTM Mali, EUTM RCA). Люксембурзькі військові та інструктори інтегровані в контингенти, які координує Франція. Для Люксембургу це спосіб залишатися частиною європейської безпеки без формування великих власних сил.

3) PESCO: European Secure Software-defined Radio. Франція — лідер проєкту, Люксембург — співфінансувальник та оператор.

4) Співпраця в кібербезпеці. Люксембург розміщує кілька ключових серверних інфраструктур ЄС; Франція активно інтегрує свої CERT-структури через двосторонні канали.

Отже, в безпековому вимірі Люксембург «підсилює Францію фінансами й інтелектуальними ресурсами», отримуючи взамін доступ до оборонної інфраструктури, якої сам створити не може. Це прагматичний союз — не емоційний і не політичний, а функціонально вигідний обом.

Франція належить до найбільших інвесторів у Люксембург у сферах: банківських послуг (BNP Paribas Luxembourg, Société Générale Bank & Trust), трахових компаній (Cardif, AXA Luxembourg), інвестиційних фондів, транспортної інфраструктури.

Люксембург виступає центром європейських фондів UCITS, у яких французькі активи займають одну з найбільших часток. Європейські фінансові огляди (ALFI, EFAMA) регулярно вказують, що Франція входить у топ-3 держав за масштабами залучених фондів у люксембурзькій юрисдикції.

Серед спільних проєктів:

- 1) Модернізація залізничної лінії Люксембург—Мец (підсилення регіональної мобільності).
- 2) Спільні проєкти з декарбонізації транспортних коридорів.
- 3) Цифрові програми ЄС (GAIA-X), у яких Франція й Люксембург виступають союзниками щодо єдиних стандартів хмарних технологій.

Українські економісти-міжнародники відзначають Люксембург як «модельну мікроекономіку ЄС», де Франція відіграє роль не стільки патрона, скільки інституційного «буфера», сприяючи стабільності регуляторних механізмів, необхідних для нормальної роботи фінансових ринків.

Отже, Франція та Люксембург — не конкуренти у фінансовому секторі, а стратегічні партнери. Французький капітал отримує стабільну та передбачувану юрисдикцію, а Люксембург — легітимність і масштаб, який була неможливо сформувати самостійно.

У більшості питань Франція та Люксембург виступають союзниками: спільна позиція щодо посилення стійкості ЄС, підтримка наднаціональних інститутів, реформа міграційної політики, перехід до зеленої економіки.

Показовим є спільний виступ міністра закордонних справ Люксембургу Ж. Ассельборна та французького МЗС у 2018–2021 рр. щодо: необхідності реформування механізму Dublin III, підтримки України, санкційної політики проти РФ.

У роботах українських дослідників європейської наголошується, що Люксембург у більшості питань виступає «провідником» французьких ініціатив, але при цьому зберігає власну суб'єктність, впливаючи на формування узгоджених рішень ЄС через механізми консенсусу [50].

Французько-люксембурзький тандем у ЄС — це приклад того, як мала держава посилює свою суб'єктність, «закриваючись» на великого актора, але не втрачаючи автономії.

Франція для Люксембургу — це не просто сусід. Це: політичний союзник у ЄС, енергетичний партнер і одночасно виклик (Cattenom), ключовий ринок

праці, інвестор і канал фінансових потоків, оборонний «плечовий ресурс», стратегічний адвокат у європейських інституціях [50 - 52].

Це партнерство тримається не на симетрії, а на взаємній вигоді та інституційній залежності. Люксембург компенсує свій розмір інституційною вагою, Франція — регіональною опорою, а разом вони формують один із найстабільніших двосторонніх блоків у Євросоюзі.

Разом з тим, відносини Люксембургу з Німеччиною історично були набагато більш напруженими й асиметричними, ніж з Францією, однак саме з ФРН сьогодні пов'язаний один із найглибших рівнів економічної та інфраструктурної інтеграції. Після Другої світової війни, коли питання німецького впливу в Західній Європі стало одним із ключових для союзників, Люксембург зробив свідомий вибір на користь участі в європейських інтеграційних проєктах, де Німеччина виступала співзасновником. Обидві держави стали учасниками Європейського об'єднання вугілля і сталі та ЄЕС, що задало рамку співпраці й перетворило Люксембург із периферійного королівства на повноцінного інтегрованого партнера ФРН [53-54].

Німецьке МЗС прямо характеризує двосторонні відносини як «близькі й засновані на довірі» в політичній, економічній та культурній сферах. Для Люксембургу це означає постійний доступ до політичного ядра ЄС через німецький канал, водночас для ФРН — наявність союзника з непропорційно великою інституційною вагою, який розміщує низку ключових європейських органів, включно зі Судом ЄС та ЄІБ.

Зокрема, Берлін формує власну інтеграційну «орбіту» з малих держав, які підтримують наднаціональні структури ЄС і тим самим легітимізують німецьку модель «європеїзованої Німеччини» [55].

Тобто, для Люксембургу Німеччина — це не просто «велика сусідня держава», а рамка, у межах якої він формує свою стратегію малої, але впливової європейської держави.

За даними МЗС Німеччини, понад 53 тис. німців щодня їздять працювати в Люксембург, а майже 13 тис. проживають там постійно. Дослідження ОЕСР

вказують, що понад 40 % усіх зайнятих у Люксембурзі — це прикордонні працівники, і частка німців у цій групі стабільно висока [55-56].

ЄС відзначає Люксембург як «найбільш залежну від прикордонних працівників економіку в Європі». Тобто, така модель створює не просто трудові потоки, а структурну взаємозалежність, вигідну обома державам.

Тобто, ринок праці формує довготривалу стабільність двосторонніх відносин: Німеччина знижує регіональне безробіття, а Люксембург отримує фахових працівників і не потребує масової імміграції з третіх країн.

Німеччина — найбільший торговельний партнер Люксембургу, на який припадає понад 25 % його зовнішнього товарообігу. Металургійний сектор, представлений ArcelorMittal, історично поєднує індустріальні ланцюги двох держав. Енергетична криза Європи 2021–2023 років і високі ціни на газ у ФРН змусили ArcelorMittal відкласти кілька «зелених» проєктів у німецьких регіонах, що одразу відбилося й на люксембурзьких виробничих майданчиках.

Фінансовий сектор також тісно пов'язаний із Німеччиною: значна частина німецьких інвестиційних фондів, страхових компаній та банків користуються люксембурзькою юрисдикцією для управління активами [57].

Люксембург отримує доступ до німецького промислового ядра, а Німеччина — до потужної фінансової інфраструктури Люксембургу. Це симбіоз, де слабкі сторони одного компенсуються сильними сторонами іншого.

Єврорегіон Saar–Lor–Lux — це один із найуспішніших прикладів транскордонної інтеграції в Європі. Він об'єднує Люксембург, німецькі землі Саарланд і Рейнланд-Пфальц та французьку Лотарингію.

У межах цього регіону: реалізуються інфраструктурні проєкти ЄС, розвиваються програми професійної освіти, які визнаються обома країнами, координується екологічна політика межових територій.

Дослідження ЄС та ОЕСР відзначають Saar–Lor–Lux як «простір, де державні кордони втратили практичне значення».

Тобто, Saar–Lor–Lux перетворює Люксембург із мікродержави на регіональний центр тяжіння — Німеччина тут партнер, а не домінант [58-62].

Крім того, Люксембург і Німеччина співпрацюють не через власні армії, а через: програму A400M — спільний транспортний флот, що фінансується через механізми НАТО та OCCAR [63]; спільні проєкти PESCO, включаючи комунікаційні й кібернетичні ініціативи; участь у місіях ЄС, зокрема на Балканах та в Африці.

Дослідники оборони ЄС наголошують, що Люксембург компенсує малий розмір активною участю у багатосторонніх форматах, а Німеччина — отримує політичну підтримку своїх європейських ініціатив [64].

Тобто, Люксембург «купує доступ» до сучасних оборонних спроможностей, а Німеччина отримує надійного голосуючого союзника.

У питаннях європейської інтеграції позиції Люксембургу та Німеччини збігаються: підтримка наднаціональних інституцій ЄС, посилення ролі Суду ЄС, реформа міграційної політики, підтримка України та санкційної політики.

Українські дослідники характеризують Люксембург як «послідовного промोутера» тієї моделі ЄС, яку відстоює Німеччина — стабільної, регульованої, інституційно сильної [65].

Тобто, в політичному вимірі Люксембург підсилює Німеччину, легітимізуючи її інтеграційний курс через власну підтримку наднаціональних інститутів.

Німеччина для Люксембургу — це: головний партнер у торгівлі та промислових ланцюжках, джерело висококваліфікованих прикордонних працівників, частина єврорегіону Saar–Lor–Lux, ключовий союзник у безпековій політиці ЄС і НАТО, провідний політичний «центр тяжіння» для малих держав.

Через Німеччину Люксембург стабілізує свою економіку, розширює простір впливу й закріплює власну роль у Європейському Союзі як маленької, але системно важливої держави.

Варто зазначити також, що після 2022 року співпраця Люксембургу з Німеччиною різко змінила характер: якщо до повномасштабної війни РФ проти України акцент був на спільних європейських оборонних програмах, то від 2022-го з'явився новий рівень політичної консолідації.

Люксембург одним із перших підтримав німецьку ініціативу зі створення Європейського повітряного щита (European Sky Shield Initiative), яка передбачає: інтеграцію систем ППО кількох держав, спільні закупівлі, створення загальної логістичної інфраструктури, обмін даними в режимі реального часу [64].

Для Люксембургу ця система стала способом компенсувати відсутність власних повітряних спроможностей, а для Німеччини — можливістю залучити малих партнерів до стратегічної оборонної архітектури Європи.

Також після початку війни в Україні: Люксембург та Німеччина синхронізували санкції проти Росії, спільно фінансували Фонд підтримки України через European Peace Facility, узгоджували позиції у сфері військової допомоги, включно з броньованими транспортними засобами та кіберзахистом [68; 69].

У нових умовах Німеччина стала не просто партнером, а політичним орієнтиром, за яким Люксембург формує власні безпекові рішення. Це той випадок, коли мала держава не втрачає суб'єктність, а навпаки — підсилює її через союз із великим актором.

Окремий напрям — цифрова інфраструктура. Люксембург є одним з найбільших центрів дата-зберігання в ЄС. Саме тут розташовані: сервери European Court of Justice, хостинги частини структур Європейського інвестиційного банку, європейський дата-хаб LuxProvide, інфраструктура національного суперкомп'ютера MeluXina [60].

Німецькі урядові агенції, технологічні компанії та банки розглядають Люксембург як: юрисдикцію з максимально жорсткими нормами кіберзахисту, територію з високими стандартами GDPR, місце для розміщення критично важливих хмарних інфраструктур.

Спільна участь у проєкті GAIA-X — європейській ініціативі створення власного хмарного середовища — стала логічним продовженням фінансових та економічних зв'язків [60]. Люксембург тут діє як технологічний “множник” для німецьких компаній.

Отже, поки великі держави сперечаються, хто контролюватиме цифровий простір ЄС, Люксембург та Німеччина фактично створюють власний сегмент цифрової автономії — швидкий, гнучкий і практичний.

Німеччина є головним торговельним партнером, але мало хто враховує іншу сторону — логістичну залежність. Аеропорт «Findel» вважають одним із ключових європейських хабів із вантажоперевезень, і саме ним активно користуються німецькі компанії.

Крім того: залізничний коридор Люксембург–Трір–Кобленц входить до транспортної мережі TEN-T, автодороги між ФРН і Люксембургом обслуговують понад 200 тис. автомобілів щодня, німецькі порти використовують люксембурзькі логістичні компанії як посередників для торгівлі з Бенілюксом.

Це формує постійний просторовий зв'язок, у якому Люксембург набуває значення структурного посередника.

Тобто, в транспортній політиці Люксембург діє як “вузол між вузлами” — маленька країна, без якої великі не рухаються так швидко, як хотіли б.

Люксембург — другий у світі після США центр інвестиційних фондів. За даними EFAMA та ALFI, понад 20 % активів, що адмініструються в люксембурзьких UCITS-фондах, становлять саме німецькі кошти [63-65].

Зокрема, до причин можемо віднести: німецькі банки (Deutsche Bank, Commerzbank, DZ Bank) мають дочірні структури у Люксембурзі; страхові гіганти (Allianz, Munich Re) використовують люксембурзькі платформи для кроскордонного управління активами; інвестиційні фонди Німеччини отримують податкову та регуляторну стабільність.

Для Люксембургу це: стабільний потік капіталу, зростання обороту фондової індустрії, формування висококваліфікованого ринку праці, зміцнення статусу фінансового центру ЄС [65].

Тобто, якщо Франція — це людський ресурс для Люксембургу, то Німеччина — це фінансове “паливо”, яке постійно підтримує високу швидкість економічного розвитку країни.

Хоча Люксембург робить ставку на відновлювану енергетику, він критично залежить від рішень Німеччини у сфері: енергетичного переходу, відмови від атомної енергетики, розвитку водневої економіки, імпорту електроенергії через ENTSO-E.

Закриття німецьких АЕС і зміщення політики до ВДЕ розглядається Люксембургом як позитивний сигнал, але нестабільність німецького енергоринку 2022–2023 років створила для нього ризики зростання цін і дефіциту потужностей.

Німеччина та Люксембург спільно фінансують: водневі коридори для транскордонних перевезень, екологічні програми Saar–Lor–Lux, декарбонізацію металургії.

Отже, енергетична стабільність Люксембургу залежить не від Франції — як у випадку з Cattenom — а саме від німецького переходу до нової енергетичної моделі.

Цікаво також відмітити, що обидві країни поділяють: пріоритет верховенства права, підтримку України, орієнтацію на зміцнення ЄС, обережність у міжнародних конфліктах, цінність дипломатії над силою.

На рівні дипломатичної культури Люксембург часто виступає більш прямолінійним у питаннях прав людини, але завжди залишає бокові двері для німецької позиції. Дослідження Віднянського та Кудряченка підкреслюють, що в політичних «справах Європи» Люксембург — один із найстабільніших партнерів Німеччини.

Отже, обидві країни “говорять однією європейською мовою”, навіть коли їхні національні інтереси різняться.

Німеччина визначає стратегічну траєкторію розвитку Люксембургу значно сильніше, ніж будь-яка інша європейська держава. Разом вони формують стійку модель співіснування, яка базується не на силовому балансі, а на: взаємному доповненні економік, інституційній інтеграції, спільних безпекових рішеннях, транскордонній мобільності, цифровій та фінансовій взаємозалежності.

Люксембург отримує доступ до масштабів, яких не має сам, а Німеччина — до гнучкості й інституційної ваги, якої часто бракує великим державам.

Це партнерство не історія домінування, а історія перехресного посилення, де кожен учасник отримує саме те, чого йому бракує [58-62].

Якщо Франція й Німеччина задають для Люксембургу “велику” рамку європейської політики, то Бельгія — це партнер, з яким у країни фактично спільний економічний і історичний простір. Саме бельгійсько-люксембурзький вектор став першим системним оформленням їхньої взаємозалежності: уже в 1921 р. було підписано Конвенцію про створення Бельгійсько-люксембурзького економічного союзу (BLEU), яка набула чинності після ратифікації Люксембургом у 1922 р. і передбачала скасування митного кордону, уніфікацію зовнішнього тарифу та фіксований паритет між бельгійським і люксембурзьким франками. На практиці це означало, що Люксембург дуже рано відмовився від самостійної митно-валютної політики на користь спільної з Бельгією — задовго до появи євро. BLEU спочатку укладали строком на 50 років, згодом неодноразово пролонговували, а в 2002 р. замінили новою Конвенцією, яка адаптувала Союз до умов єдиного ринку ЄС та запровадження євро [65-66].

Українські дослідники, які аналізують європейську інтеграцію малих держав, розглядають BLEU як унікальний приклад повноцінного економічного союзу в межах Європи: Люксембург фактично “зшив” свою економіку з бельгійською, зберігши при цьому політичний суверенітет. Тобто, саме бельгійсько-люксембурзький союз став першим практичним кроком до ширшого формату Бенілюксу та згодом — до європейських співтовариств.

Тобто для Люксембургу Бельгія — не просто сусід, а стратегічний “вхід” в інституційну архітектуру континентальної Європи.

Отже, Люксембург у відносинах з Бельгією не виступає “молодшим партнером”, скоріше — співзасновником спільного економічного простору. BLEU зробив їхню взаємозалежність настільки глибокою, що питання окремої митної чи валютної політики просто втратило сенс.

Утворення економічного союзу логічно вивело обидві держави на наступний рівень — Союз Бенілюкс. Бельгія, Нідерланди й Люксембург у післявоєнні десятиліття не просто координували політику відновлення, а створили модель “малого регіонального ядра”, яке в багатьох питаннях випереджало загальноєвропейську інтеграцію. У дослідженнях українських істориків Бенілюксу підкреслено, що саме це об’єднання стало каталізатором заснування ЄОВС і ЄЕС, а бенілюкські практики часто перетворювалися на прототипи для інституційних рішень усього ЄС. Для Люксембургу бельгійський напрямок тут критичний: Брюссель — місце розташування ключових інституцій ЄС, а Люксембург — юридичне та фінансове “ядро”, і саме тісний зв’язок цих двох міст забезпечує країні непропорційно велику присутність у європейській політиці [54].

Тобто, Бельгія в цьому трикутнику — це “політична столиця”, Люксембург — “інституційна”, а їхня зв’язка робить Бенілюкс помітним гравцем навіть попри скромні територіальні масштаби.

Економічно BLEU означає спільний митний режим, єдину зовнішньоторговельну політику й тривалу практику спільного балансу платежів [65-68].

Бельгія традиційно виступає одним з головних торговельних партнерів Люксембургу, зокрема у: реекспортних операціях через бельгійські порти (Антверпен, Зеебрюгге), переміщенні промислових товарів та сировини, фінансових і страхових послугах.

Європейські та бельгійські джерела наголошують, що вже в міжвоєнний період Люксембург отримав через BLEU прямий вихід до світових ринків,

використовуючи морську інфраструктуру Бельгії, тоді як сам не має виходу до моря [68-69]. Сьогодні ця модель зберігається: логістика через бельгійські порти й транспортні коридори є базовою умовою для зовнішньоторговельних операцій Люксембургу, особливо в сегменті металопродукції, фінансових послуг та високотехнологічного обладнання.

Тобто, Бельгія забезпечує Люксембургу те, чого він фізично не має — морську інфраструктуру й масштабний внутрішній ринок. Натомість Люксембург додає до цієї зв'язки фінансову стабільність і інституційний статус у ЄС. Обидві держави вииграють від такого “симбіозу спеціалізацій”.

Окрема площина — ринок праці та прикордонна мобільність. Євростат фіксує, що саме провінція Люксембург у складі Бельгії має один з найвищих у ЄС показників частки зайнятих, які працюють в іншій країні: до 26–32 % працівників щодня виїжджають за кордон, передусім до Великого Герцогства Люксембург. Для бельгійських прикордонних регіонів це означає зростання доходів населення, але й ризик “витоку” робочої сили в бік більш високих зарплат. Для Люксембургу — доступ до кваліфікованих кадрів без потреби залучати масову міграцію з третіх країн. Європейські дослідження транскордонних ринків праці, зокрема аналітика Єврокомісії щодо “360-градусного” ринку, пропонують Бенілюкс як приклад того, як інтеграція зайнятості стає структурною основою зовнішньої політики сусідів.

Українські автори, що працюють із тематикою європейської мобільності, звертають увагу: модель “щоденної міграції” в Бенілюксі включає не лише економічний, а й політичний вимір. Чим більше людей живуть “між двома країнами”, тим важче для урядів повернутися до жорсткого національного підходу [70]. У випадку Бельгії та Люксембургу йдеться про тисячі домогосподарств, чий дохід і соціальна безпека прямо залежать від стабільності BLEU та Бенілюксу.

Тобто, трудова взаємозалежність із Бельгією для Люксембургу менш видима, ніж з Францією чи Німеччиною, але не менш важлива: саме

бельгійська провінція Люксембург демонструє, наскільки розмитою стає межа між “національним” і “спільним” ринком праці.

На рівні політики ЄС Бельгія й Люксембург часто виступають “спільним голосом” — як у форматі Бенілюксу, так і у ширшій дискусії про майбутнє Союзу. Офіційні декларації бенілюкських самітів 2020–2025 рр. фіксують їх спільну підтримку верховенства права, ролі інституцій ЄС, європейської зелені політики та спільної позиції щодо України [70]. Показово, Люксембург і Бельгія оцінюються як найбільш послідовні прихильники українського курсу на європейську інтеграцію, причому значна частина політичних заяв ухвалюється саме в бенілюкському форматі, а не окремо [71]. Це означає, що для Люксембургу Бельгія — не лише економічний та логістичний партнер, а й політичний “екран”, через який легше просувати спільні ініціативи в межах ЄС.

Для українського контексту важливо, що в роботах українських авторів, присвячених зовнішній політиці Бенілюксу, Бельгія й Люксембург практично ніколи не розглядаються окремо: логіка дослідження виходить із того, що їхній зовнішньополітичний курс узгоджується й артикулюється переважно спільно [71]. Це добре видно і в санкційній політиці щодо РФ, і в підтримці України, і в голосуваннях в рамках ООН та інших міжнародних майданчиків.

Отже, в політичному вимірі Бельгія дає Люксембургу “плече” у великих дискусіях ЄС, а Люксембург — послідовність і юридичну точність у формулюваннях. Разом вони виступають як компактна, але впливова група, яка просуває інтереси малих проєвропейських держав.

Загалом, бельгійський напрямок у зовнішній політиці Люксембургу поєднує кілька вимірів: історично спільну економічну й валютну політику, логістичну й морську інфраструктуру, тісно інтегрований ринок праці, участь у Бенілюксі та узгоджену позицію в межах ЄС. На відміну від Німеччини чи Франції, де люксембурзький інтерес полягає передусім у доступі до великих економік і безпекових можливостей, співпраця з Бельгією — це фактично

“щоденний режим спільного існування”, у якому границі між внутрішньою та зовнішньою політикою постійно розмиваються.

Отже, Бельгія для Люксембургу — це не просто партнер по ЄС, а “спільний економічний організм”, сформований BLEU, посилений Бенілюксом і закріплений через інтегрований ринок праці та логістику. Без цієї зв’язки Люксембург втрачає частину свого доступу до морських шляхів, частину трудових ресурсів і значну частину політичної ваги в ЄС.

Важливо врахувати, що BLEU — це не лише “старий” митно-валютний союз, а жива конструкція, яку сторони регулярно оновлювали. Перша конвенція 1921 р. укладалася на 50 років, але протягом XX ст. до неї кілька разів вносили зміни, щоб адаптуватися до нових торговельних режимів, валютних коливань та інтеграційних процесів у Європі. Сторони фіксували процедурні механізми консультацій: Бельгія не могла змінювати свої зовнішні тарифи чи укладати нові торговельні угоди, не порадившись із Люксембургом, а для Люксембургу створювався гарантований канал впливу на політику набагато більшої держави [72-73]. Таким чином, зовнішньоекономічний курс Люксембургу вже з міжвоєнного періоду формувався не автономно, а в “пучку” з бельгійською політикою, що для малої держави стало способом зменшити вразливість і отримати доступ до важелів, які вони поодиноці не мали б.

У сучасній українській науці Бенілюкс часто описують як “лабораторію європейської інтеграції” [71]. Саме на прикладі Бельгії, Нідерландів і Люксембургу можна побачити перехід від класичного митного союзу до багаторівневої економічної й політичної інтеграції: спільні ринки праці, координація податкових підходів, узгодження інвестиційних стратегій. Для Люксембургу бельгійський вектор тут має практичне вимірювання: значна частина його товарообороту йде через бельгійські порти та транспортні коридори, а статистика міжнародної торгівлі тривалий час велася у вигляді агрегованих показників BLEU, а не окремо для кожної країни [74-75]. Це створювало специфічну “розмитість”: зовні Люксембург був частиною

спільного економічного блоку, а всередині зберігав власну політичну ідентичність.

Окремий пласт — інституційна й політична еволюція Бенілюксу. Сучасний Союз Бенілюкс, офіційно реформований договором 2008 р., охоплює вже не тільки торгівлю, а й внутрішню безпеку, енергетику, цифрову політику, ринок праці, питання клімату. На офіційному сайті Бенілюксу це прямо формулюється як “життя разом без кордонів”, де ключовий акцент зроблено на практичній користі для громадян і бізнесу. Люксембург і Бельгія спільно виступають ініціаторами рішень щодо спрощення адміністративних процедур для транскордонних працівників, взаємного визнання кваліфікацій і координації соціальних служб. Це вже не класична “зовнішня політика” у вузькому розумінні, а радше розширення внутрішньої політики на спільний простір, але для Люксембургу саме ця лінія стала ядром його відносин із Бельгією.

У сфері безпеки й контролю за ринком праці країни Бенілюксу, включно з Бельгією та Люксембургом, тестують механізми спільних інспекцій, обміну даними й боротьби з транскордонним шахрайством. Європейське агентство з питань праці розглядає бенілюкські практики як приклад того, як невеликі за масштабом, але високо інтегровані держави можуть більш гнучко реагувати на зловживання в сфері відрядження працівників, соціальних виплат, “сірих” схем працевлаштування. Для Люксембургу співпраця з Бельгією в цьому полі означає захист власної податкової та соціальної системи: коли велика частина зайнятих — прикордонні працівники, будь-які прогалини у координації інспекцій б’ють по бюджету й довірі до держави.

Не менш показовий напрямок — інвестиційні потоки та фінансовий вимір. У роботах щодо інвестиційного співробітництва України та країн Бенілюксу звертається увага на те, що Бельгія й Люксембург часто виступають як “спільний інвестор”. Для зовнішнього спостерігача інвестиції можуть іти формально з бельгійських компаній, але юридична й фінансова архітектура угод нерідко спирається на люксембурзькі фонди й холдингові структури [75].

Усередині ж Бенілюксу BLEU забезпечує основу для такого подвійного позиціонування: Люксембург пропонує інституційну й податкову стабільність, Бельгія — більший внутрішній ринок і транспортну інфраструктуру. Для зовнішньої політики Люксембургу це означає, що багато економічних сигналів назовні він подає в “пакеті” з Бельгією, не втрачаючи при цьому можливості діяти окремо.

Культурний та мовний вимір теж працює на зближення. Бельгія — багатомовна держава із співіснуванням французької, нідерландської та німецької мов, Люксембург — тримовний простір, де люксембурзька, французька й німецька так само взаємодіють у публічному просторі. Така подібність мовної структури полегшує не лише щоденну комунікацію, а й спільні освітні, медійні та культурні проєкти. У спільних бенілюкських документах неодноразово підкреслюється, що багатомовність — це не “проблема”, а ресурс для інтеграції й зовнішніх зв’язків [76]. Для Люксембургу, який легітимує свою зовнішню політику через образ відкритої, багатомовної європейської держави, партнерство з Бельгією в цьому контексті виглядає природним продовженням внутрішнього устрою.

Політично Брюссель і Люксембург виступають “подвійною столицею” ЄС: у Бельгії розташовані Європейська рада й Рада ЄС, Єврокомісія, в Люксембурзі — Суд ЄС, Європейський суд аудиторів, частина інституцій Європейського парламенту та ЄІБ [76]. У працях українських дослідників європейської інтеграції підкреслюється, що така географія робить Бенілюкс неформальним центром ухвалення й обслуговування багатьох європейських рішень [71]. Для Люксембургу тісний зв’язок із Бельгією означає можливість впливати на порядок денний ЄС не лише через “свої” інституції, а й через щільні робочі й політичні контакти в Брюсселі. І навпаки, для Бельгії Люксембург — це канал до юридичної та фінансової експертизи всередині Союзу.

Якщо дивитися ширше, українська історіографія, яка аналізує зовнішню політику Бенілюксу, сходиться в тому, що в більшості ключових питань —

розширення ЄС, політика сусідства, відносини з Україною, санкції проти Росії — Бельгія й Люксембург діють синхронно. Для малої держави це вигідно: її голос посилюється через те, що він звучить не сам по собі, а в унісон із бельгійським. Для Бельгії, навпаки, підтримка такого партнера показує, що її позиція не є виключно “національною”, а відображає інтереси групи малих, інтегрованих держав.

Підсумовуючи, можна зафіксувати кілька опорних моментів для Люксембургу: BLEU історично заклав фундамент для спільної митної, валютної й торговельної політики, зменшивши вразливість малої держави й давши їй інструменти впливу на рішення більшої; Бенілюкс розширив цю модель до рівня внутрішньої безпеки, ринку праці, екологічної та цифрової політики, де Люксембург і Бельгія виступають як спільний блок; економічно Бельгія компенсує Люксембургу відсутність виходу до моря й масштабу внутрішнього ринку, а Люксембург пропонує фінансову й інституційну інфраструктуру; політично зв’язка Брюссель—Люксембург створює для обох держав додаткову вагу в системі ухвалення рішень ЄС [71].

Співпраця Люксембургу з Нідерландами має менш емоційно-історичне навантаження, ніж із Францією чи Бельгією, але саме нідерландський вектор став одним із найстабільніших і найраціональніших у зовнішній політиці Великого Герцогства. У Нідерландах Люксембург знайшов партнера з майже ідентичним політичним стилем: прагматизм, економічна відкритість, підтримка наднаціональних інституцій ЄС, послідовна орієнтація на право та регуляторну передбачуваність.

Люксембург, Бельгія й Нідерланди утворили “регіональний трикутник стабільності”, у якому нідерландська модель ліберальної економіки поєднується з люксембурзькою фінансовою спеціалізацією та бельгійською політичною вагою Брюсселя. У цьому трикутнику Нідерланди відіграють роль економічного і логістичного “каналу”, через який Люксембург виходить на глобальні торгові потоки.

Отже, Нідерланди — це для Люксембургу не просто сусід, а країна, через яку він “включений” у світову економіку: порти, хаби, інвестиції, ІТ, цифрова політика, Бенілюкс — усе це працює лише у зв’язці.

Оскільки Люксембург не має виходу до моря, співпраця з Нідерландами у сфері портів стала ключовим елементом зовнішньоекономічної політики. За даними Port of Rotterdam Authority та Єврокомісії, через Роттердам проходить понад $\frac{1}{3}$ вантажів, які потім реекспортуються компаніями Люксембургу [77].

Зокрема: металопродукція ArcelorMittal Luxembourg обробляється в Роттердамі перед відправкою до США та Азії; люксембурзькі логістичні компанії використовують нідерландські контейнерні термінали як пункт доступу до TEN-T коридорів; частина нафтопродуктів і хімічної сировини також заходить через нідерландські порти, а потім переміщується до Люксембургу залізницею.

ЄС у документах щодо “зеленої логістики Бенілюксу” прямо називає нідерландські порти “ключовою інфраструктурою для імпорту-експорту Люксембургу” [78].

Отже, Нідерланди забезпечують Люксембургу “морське дихання”. Без нідерландських портів економіка країни працювала б повільніше, дорожче і з меншими можливостями глобальної присутності [80].

Хоча Німеччина є найбільшим торговельним партнером Люксембургу, у сфері прямих інвестицій Нідерланди стабільно входять у топ-3 інвесторів. Це пов’язано з тим, що обидві країни мають схожі моделі: розвинуті фінансові послуги, гнучке корпоративне право, сильні хмарні та телеком-інфраструктури, сприятливі умови для фондів і холдингів.

Нідерландські холдинги використовують Люксембург як “фінансовий хаб другого рівня” — особливо у сферах страхування, інвестиційних фондів, венчурного капіталу та приватного банкінгу.

Люксембурзькі фонди UCITS, SICAV і RAIF активно працюють із нідерландськими інвестиційними компаніями, особливо в секторах:

нерухомості, цифрової інфраструктури, енергетики (зелені фонди), корпоративних облігацій.

Європейська асоціація інвестиційних фондів (EFAMA) та ALFI називають нідерландсько-люксембурзьку співпрацю “однією з найбільш інтегрованих у ЄС” [81].

Тобто, у відносинах з Нідерландами Люксембург отримує стабільні довгострокові капітали, а Нідерланди — доступ до унікальних юридичних і фондових механізмів Люксембургу. Це економічний “альянс без шуму”, але з дуже високою віддачею.

У сфері цифрової політики Нідерланди — один з головних партнерів Люксембургу. Обидві країни підтримують: ініціативу GAIA-X щодо створення європейської хмари, стандарти GDPR як основу своєї зовнішньої політики захисту даних, розвиток транскордонних дата-центрів, програми ЄС з кібербезпеки.

Нідерланди є одним з найбільш цифрово розвинених членів ЄС, а Люксембург — один із найпотужніших дата-центрів Союзу. Разом вони формують “вісь кіберстійкості” Бенілюксу [81-83].

Спільні проєкти включають: інтеграцію суперкомп’ютера MeluXina у європейську мережу EuroHPC; розвиток платформ eIDAS; тестування нових підходів до cybersecurity governance; транскордонну інфраструктуру між Люксембургом, Амстердамом і Роттердамом.

Тобто, в цифровій сфері Люксембург і Нідерланди не наздоганяють ЄС — вони самі задають правила гри.

Політично Нідерланди та Люксембург традиційно узгоджують позиції в межах: Бенілюксу, Ради ЄС, Європейської ради, зовнішньополітичної служби ЄС (EEAS).

Спільні документи Бенілюксу за 2020–2025 рр. фіксують: підтримку реформ ЄС, посилення верховенства права, амбіційні кліматичні цілі, реформи Шенгенської зони, єдність щодо російської агресії проти України [81-84].

Саме Люксембург і Нідерланди в межах Бенілюксу часто просувають більш ліберальні й прогресивні позиції (цифрові, фінансові, екологічні), а Бельгія — балансує їх політичною вагою Брюсселя [81-84].

Також Нідерланди формують із Люксембургом «вісь функціональної інтеграції»: не емоції, а ефективність, не історичний тягар, а сучасні інструменти ЄС.

Нідерланди та Люксембург тісно співпрацюють у сфері безпеки: спільна участь у PESCO-проектах мобільності військ; кооперація в кіберзахисті; участь у місіях ЄС та НАТО (Балкани, Африка); координація в повітряній безпеці Північно-Західного флангу НАТО.

Участь Люксембургу в авіаційному флоті НАТО (A400M), як і в німецько-бельгійській співпраці, має нідерландський компонент: багато тренувальних програм проходять через військові бази Нідерландів [85-86].

Отже, безпековий блок Бенілюксу вже давно не формальність. Для Люксембургу співпраця з Нідерландами — спосіб залишатися повноцінним учасником НАТО, не маючи великої армії.

Нідерланди є одним із лідерів ЄС у сфері: водневої енергетики, вітрової енергетики, декарбонізації транспорту, циркулярної економіки, екологічного інжинірингу.

Крім того, Люксембург активно долучається до спільних бенілюкських проєктів у сфері: “зелених коридорів” для вантажівок; спільних досліджень у сфері біопалива; водневих маршрутів між Роттердамом і Люксембургом; декарбонізації металургії.

У ЄС Нідерланди та Люксембург голосують синхронно щодо Green Deal і соціального пакета Fit for.

Тобто, Нідерланди задають технологічний напрямок, Люксембург — фінансовий. Разом вони формують один із найпросунутіших “зелених кластерів” Європи.

Для Люксембургу Нідерланди — це: головні морські «ворота» через порти Роттердама й Амстердама; один із ключових інвесторів; партнер у

цифровій та кіберполітиці; союзник у Бенілюксі та реформі ЄС; важливий гравець у спільних оборонних ініціативах; інноваційний центр «зеленої» політики.

Якщо Франція визначає соціально-політичні контури Люксембургу, а Німеччина — економічно-промислові, то Нідерланди забезпечують йому логістичну, цифрову та інноваційну інфраструктуру, без якої сучасний Люксембург просто не міг би функціонувати.

Варто окремо наголосити, що співпраця Люксембургу з Нідерландами має не лише економічний, а й історико-політичний вимір. Обидві держави входили до складу династичного дому Оранських-Нассау, а до 1890 р. Нідерланди й Люксембург були фактично об'єднані в особистій унії, що забезпечувало спільну монархічну традицію та політичну спорідненість еліт. Після розриву унії Люксембург зберіг власну гілку династії Нассау, але саме ця історична близькість створила передумови для подальшого формату тісної співпраці в межах Бенілюксу та європейських інтеграційних проєктів.

Згодом це вилилося у спільне членство в ЄОВС, ЄЕС, НАТО й ЄС, а також у послідовну практику координації позицій у Раді ЄС та інших інституціях.

З економічної точки зору Нідерланди стабільно входять до числа головних торговельних партнерів Люксембургу. За даними нідерландських та люксембурзьких урядових джерел, у 2022–2023 рр. Нідерланди посідали четверте місце як серед ринків збуту люксембурзького експорту, так і серед джерел імпорту для Великого Герцогства; обсяг двосторонньої торгівлі вимірюється мільярдами євро, причому частка послуг — фінансових, логістичних, ІТ — постійно зростає [88; 89]. Важливо, що зовнішньоторговельна статистика ЄС пояснює високу видимість Нідерландів у торгівлі не лише їхнім власним ринком, а й роллю “вхідних воріт” для товарів через Роттердам і подальший реекспорт у внутрішні регіони Євросоюзу, зокрема до Люксембургу [85-86].

Окремий вимір — договірно-правова база. Між Люксембургом та Нідерландами діє конвенція про уникнення подвійного оподаткування, укладена ще у 1960-ті роки й модернізована відповідними протоколами та домовленостями компетентних органів. Це дозволяє: запобігати подвійному оподаткуванню прибутків і капіталу; чітко розмежовувати податкові повноваження двох держав; створювати передбачувані умови для діяльності корпорацій, фондів та фізичних осіб, що працюють у двох юрисдикціях.

Для Люксембургу така конвенція — ще один інструмент залучення нідерландських інвесторів і водночас механізм зниження податкових ризиків для власних компаній, які працюють у Нідерландах. Для нідерландської сторони договори цього типу вписуються у ширшу політику використання податкових конвенцій для стимулювання зовнішніх інвестицій [71].

Логістичний вимір також варто деталізувати. ОЕСР у своєму огляді економіки Нідерландів 2025 р. називає порт Роттердам “критичним шлюзом” для європейської торгівлі, через який у 2024 р. пройшло понад 435 млн тонн вантажів [90]. Частина цих вантажопотоків прямо або опосередковано пов’язана з Люксембургом: металопродукція, промислові товари, хімічна продукція, а також контейнерні вантажі, які далі спрямовуються в центр Європи. Євростат пояснює високий обсяг нідерландського експорту тим, що значна кількість товарів лише “проходить” через Нідерланди, будучи фактично частиною торгових ланцюгів для інших держав ЄС [54]. Для Люксембургу це означає фактичну “вшитість” у систему нідерландських портів: навіть без прямого морського кордону країна є бенефіціаром їхньої інфраструктури.

Паралельно з економічними та логістичними зв’язками формується й інтенсивний політико-економічний діалог. У жовтні 2025 р. офіційна торговельна місія Люксембургу до Нідерландів, очолювана міністром економіки, енергетики та туризму разом із керівництвом Торгово-промислової палати, була сфокусована саме на поглибленні співпраці в галузі зеленої енергетики, цифрових послуг і логістики. В ході місії були підписані нові

домовленості в секторах відновлюваних джерел енергії, “розумної” логістики й інновацій, що підтверджує: двосторонній трек не є суто “традиційним”, а постійно оновлюється відповідно до порядку денного ЄС.

Не менш динамічно розвивається співпраця в межах Бенілюксу. Офіційні заяви останніх Бенілюкських самітів фіксують спільні проєкти трьох країн у сферах цифрової трансформації, протидії дезінформації, розвитку цифрових документів для подорожей, інтеграції громадського транспорту й створення нових енергетичних та водневих коридорів [85-86]. Важливо, що значна частина цих ініціатив має виразну зовнішньополітичну проєкцію: Бенілюкс демонструє модель глибокої інтеграції, яку ЄС прагне масштабувати на інші регіони Союзу. Люксембург, співпрацюючи з Нідерландами в цьому трикутнику, отримує доступ до більшої “критичної маси” проєктів і може позиціонуватися як частина прогресивної групи держав, які задають тон у цифрових і “зелених” реформах.

Ці процеси поступово накладаються й на український трек. Формат “Україна – Бенілюкс”, що активно обговорюється у 2024–2025 рр., розглядається як новий рівень стратегічного партнерства, де Бельгія, Нідерланди та Люксембург виступають спільним інвестором у відбудову української інфраструктури, цифрові й енергетичні проєкти [71]. Для Люксембургу це ще одна сфера, де тісна зв’язка з Нідерландами дозволяє діяти не поодиночці, а в “пакеті” з країною, яка має більші ресурси й зовнішньополітичну вагу. Водночас саме люксембурзький фінансовий сектор і фондовий ринок можуть бути використані для структуризації й адміністрування частини інвестицій, що знову робить кооперацію з Нідерландами взаємовигідною.

У науковій літературі, присвяченій транскордонним ринкам праці та інтеграції прикордонних регіонів, Нідерланди часто використовуються як приклад країни, чий ринок праці органічно пов’язаний із сусідами [54].

Для Люксембургу цей досвід важливий з двох причин.

По-перше, він демонструє, як невеликі за площею, але густонаселені й економічно розвинені території можуть використовувати відкриті кордони та різницю в зарплатах на користь усіх сторін.

По-друге, він підсилює аргументацію Люксембургу в межах Бенілюксу щодо необхідності ще тіснішої координації соціальних систем, пенсій та оподаткування прикордонних працівників.

Узагальнюючи, можна чітко зафіксувати: історичний вимір (династичні зв'язки та рання спільна інтеграція) створив політичну близькість, яка й досі підживлює довіру між країнами; економічний вимір базується на тому, що Нідерланди є великим ринком і глобальним логістичним хабом, а Люксембург — фінансовим і юридичним вузлом, і ця взаємодія формує сталу двосторонню вигоду; інституційно-правовий рівень (конвенції про уникнення подвійного оподаткування, угоди в межах Бенілюксу, спільні цифрові й енергетичні проєкти) закріплює результати інтеграції в стабільних нормах; у ширшому європейському контексті Люксембург та Нідерланди виступають співавторами рішень, що стосуються цифрової політики, клімату, безпеки й підтримки України.

Нідерланди — це ще один опорний напрям зовнішньої політики Люксембургу в межах “великого” вектору Західної Європи, який доповнює французький, німецький і бельгійський виміри, але робить акцент на логістиці, цифровій та фінансово-інвестиційній взаємодії.

Таким чином, відносини Люксембургу з Нідерландами — це приклад стабільної, прогнозованої співпраці, що виросла з історичної близькості й перетворилася на сучасне партнерство, засноване на економічній взаємодоповнюваності, логістичній інтеграції та спільній позиції у питаннях європейської політики. Обидві держави однаково зацікавлені у зміцненні інституцій ЄС, прозорому управлінні, цифрових проєктах і безпековій архітектурі НАТО. Саме тому їхній діалог позбавлений гострих суперечностей, а основний акцент робиться на модернізації та спільних інноваційних програмах.

Отже, з огляду на вищенаведене, можемо зробити висновок, що аналіз взаємовідносин Люксембургу з країнами Західної Європи засвідчує, що зовнішня політика Великого Герцогства формується не на основі ситуативних рішень, а через системну інтеграцію в регіональні та європейські структури, що визначають рамки його стратегічного вибору. Попри різні масштаби, політичні можливості та економічну вагу партнерів, Люксембург вибудував таку модель співпраці, яка забезпечує йому стабільність, вплив та можливість брати участь у виробленні загальноєвропейських рішень.

У відносинах із Францією домінує політико-безпековий та культурний вимір. Париж виступає для Люксембургу не лише найближчим сусідом, а й ключовим стратегічним орієнтиром у питаннях європейської автономії, оборонної політики та розвитку інституцій ЄС. Щоденна трудова міграція, спільні транскордонні проєкти та тісна економічна інтеграція створюють стійкий фундамент партнерства, яке виходить далеко за межі стандартних міждержавних відносин. Франція є тим елементом регіональної стабільності, що дозволяє Люксембургу зберігати власну зовнішньополітичну передбачуваність.

Співпраця з Німеччиною має більш економічний і технологічний характер. Німеччина виступає головним торговельним партнером, джерелом інвестицій та учасником спільних промислових і транспортних проєктів. Саме через зв'язок із німецькою економікою Люксембург інтегрований у центральний виробничий і логістичний комплекс Європейського Союзу. Водночас у політичному вимірі Берлін і Люксембург часто поділяють позиції щодо фіскальної стабільності, розвитку внутрішнього ринку та зміцнення багатосторонніх інституцій. Це створює для Великого Герцогства важливий баланс між політичною вагою Франції та економічною потужністю Німеччини.

Бельгія натомість є партнером, відносини з яким характеризуються високим рівнем взаємної довіри та унікальними формами інтеграції. Транскордонні агломерації, спільні енергетичні та транспортні мережі,

багаторівнева правова співпраця — усе це формує простір, у якому кордони мають радше адміністративний, аніж політичний характер. Бельгія та Люксембург демонструють модель співіснування, притаманну лише стабільним і структурно сумісним державам. Саме в цих відносинах найбільш чітко проявляється прагнення Люксембургу до функціональної інтеграції як інструменту зовнішньої політики.

Співпраця з Нідерландами відзначається раціональністю та відсутністю різких суперечностей. Економічна та логістична взаємодоповнюваність, доступ до портової інфраструктури Роттердама, скоординовані позиції у ЄС та НАТО, спільна участь у цифрових і наукових програмах створюють стабільний та передбачуваний формат партнерства. У відносинах із Нідерландами Люксембург має можливість посилювати власну позицію в питаннях фінансового регулювання, енергетичної безпеки та інноваційної політики.

Важливо, що ці чотири напрями взаємодії не існують окремо один від одного. Вони сходяться у спільному інтеграційному полі — Бенілюкс, ЄС, НАТО — де Люксембург виступає не просто учасником, а активним виробником рішень. У результаті сусідські відносини перетворюються на багаторівневу систему співпраці, що забезпечує країні політичну стійкість, економічну відкритість та можливість впливати на регіональні процеси, незважаючи на скромні територіальні та демографічні масштаби.

Загалом аналіз показує: взаємини Люксембургу із країнами Західної Європи формують ядро його зовнішньої політики. Саме через них країна отримує доступ до ключових економічних мереж, транскордонної мобільності, інноваційних програм, оборонних механізмів і політичних платформ. Усі чотири напрями — французький, німецький, бельгійський і нідерландський — є взаємодоповнювальними й разом створюють для Люксембургу той стратегічний простір, у якому він може реалізовувати власні зовнішньополітичні інтереси й робити свій внесок у розвиток європейської інтеграції [85-87].

2.3. Міждержавні відносини Люксембургу та України у новітню добу

Відносини між Україною та Люксембургом формувалися в унікальній політичній рамці — між державою, що протягом XX століття пережила складні трансформації у складі СРСР, та малою європейською монархією, яка поступово перетворилася на одного з ключових фінансових і політичних акторів Європейського Союзу. Хоча формальний вимір взаємодії розпочався після проголошення Україною незалежності у 1991 році, важливо враховувати також ширший контекст політики країн Бенілюксу щодо Східної Європи у другій половині XX ст., адже саме він визначив майбутню логіку люксембурзької зовнішньої політики у відносинах із нашою державою [71; 87-92].

У роки холодної війни країни Бенілюксу — Бельгія, Нідерланди та Люксембург — посідали окреме місце у системі західноєвропейської дипломатії, поєднуючи участь у НАТО та підтримку політичного діалогу між Сходом і Заходом (Гельсінський процес, створення НБСЄ тощо) [71]. Люксембург, попри невеликий розмір, традиційно виходив із того, що стабільність Європи залежить не від масштабів держави, а від спроможності будувати інституції й правові механізми, які знижують конфліктність міжнародних відносин. Ця логіка збереглася і в період розпаду СРСР: Люксембург підтримав політику ЄС щодо швидкого визнання нових незалежних держав і їх поступової інтеграції до європейських структур [71; 92].

Україна отримала визнання Люксембургу 31 грудня 1991 року, а 1 липня 1992 року були встановлені дипломатичні відносини [92-96]. У документах МЗС України та Люксембургу вже на початку 1990-х років фіксувалася теза про важливість стабільності України для безпеки Європи та необхідність її інтеграції до загальноєвропейських процесів [92; 94]. У 1990-х роках співпраця розвивалася переважно в політико-дипломатичному й економічному вимірах [92].

Питання ядерного роззброєння України та приєднання до режимів нерозповсюдження було одним з пріоритетів для ЄС та його держав-членів, включно з Люксембургом, який підтримував відповідні рішення в рамках спільної позиції ЄС щодо України. Це свідчить, що вже на ранньому етапі Люксембург розглядав Україну не як периферійного партнера, а як державу, що має посісти місце в європейській системі безпеки [93-94].

Упродовж 2000-х років контакти поживалися в кількох напрямках. По-перше, Люксембург як держава-член ЄС підтримував реалізацію Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, а згодом — переговори щодо нової посиленої угоди, що стали етапом на шляху до Угоди про асоціацію. Українські дослідники підкреслюють, що країни Бенілюксу, попри відсутність великих геополітичних інтересів у Східній Європі, послідовно підтримували інституційне зближення України з ЄС. Це стосується і Люксембургу, який у рамках Ради ЄС стабільно орієнтувався на проукраїнську позицію [93-95].

Суттєвою стала роль Люксембургу у процесі візової лібералізації для України. Держава підтримала запровадження Плану дій з візової лібералізації (VLAP) та рішення Ради ЄС 2017 року про скасування короткострокових віз для громадян України з біометричними паспортами, що стало важливим елементом європейської інтеграції. У рамках підготовки до безвізу Україна брала участь у спільних місіях і проєктах ЄС у сферах прикордонного контролю, боротьби з відмиванням коштів та кіберзлочинністю, де Люксембург має значний інституційний досвід як фінансовий центр із розвинутими механізмами фінмоніторингу [96].

Після Революції Гідності 2013–2014 рр. співпраця перейшла в якісно нову фазу. Люксембург підтримав санкційний режим ЄС щодо РФ та ухвалення пакету політичних і економічних заходів на підтримку України, включно з макрофінансовою допомогою, програмами реформування державного управління та децентралізації. У заявах люксембурзького уряду та МЗС послідовно підкреслювалася необхідність поваги до територіальної цілісності

України й відновлення її суверенітету в межах міжнародно визнаних кордонів [94-101].

У 2014–2021 рр. поглибилася фінансова та технічна співпраця. Люксембург брав участь у програмах макрофінансової допомоги ЄС, проектах із реформування державного управління, децентралізації, енергетичної безпеки та посилення верховенства права. Паралельно активізувалася діяльність української громади в Люксембурзі (LUkraine asbl тощо), яка через культурні й благодійні акції стала додатковим каналом міждержавної комунікації [101-103].

Повномасштабне вторгнення РФ 24 лютого 2022 року радикально змінило контекст відносин Україна–ЄС і стало моментом, коли позиція Люксембургу проявилася максимально чітко. Уряд Люксембургу вже в перші дні вторгнення засудив агресію, назвавши дії Росії грубим порушенням Статуту ООН і засад європейської безпеки, та приєднався до перших пакетів санкцій ЄС. Міністр закордонних справ Жан Ассельборн неодноразово публічно виступав за найжорсткіші санкції проти РФ й послідовну підтримку України [101-104].

Як держава-член ЄС, Люксембург підтримав усі 13 пакетів санкцій ЄС проти РФ (станом на 2024 р.), які охоплюють фінансовий сектор, енергетику, військово-промисловий комплекс, обмеження на технології подвійного призначення та ін. [105]. Особливо відчутним став ефект замороження російських активів у провідних фінансових юрисдикціях ЄС: за даними Єврокомісії, у Люксембурзі заблоковано близько 5,5 млрд євро російських активів — при тому, що економіка країни є однією з найменших у ЄС за розміром ВВП [106].

Попри невелику армію, Люксембург надав Україні військову допомогу, що у перерахунку на ВВП є однією з найбільших у ЄС. За даними Ukraine Support Tracker (Kiel Institute), загальна сума військової й фінансової підтримки Люксембургу (двосторонньо + через ЄС) перевищила 0,6 % його ВВП, що ставить його серед лідерів за відносними показниками. Серед

напрямів допомоги — постачання протитанкових засобів, боєприпасів, засобів зв'язку, тепловізійних систем, участь у фінансуванні Європейського фонду миру (EPF) та інші контрибуції, зафіксовані в двосторонній Угоді про співробітництво у сфері безпеки та довгострокової підтримки, підписаній 10 липня 2024 р. [101-107].

Люксембурзькі супутникові компанії SES і GovSat забезпечили канали супутникового зв'язку, які використовуються для потреб українських сил оборони та урядових структур, що окремо підкреслюється в офіційних комюніке уряду. Крім того, Люксембург долучився до спільних проєктів НАТО та ЄС у сфері кіберзахисту та кіберстійкості України [101-108].

Гуманітарний вимір допомоги також є значним. Уже до весни 2022 р. Люксембург прийняв понад 5 тис. українських біженців — дуже високий показник для країни з населенням близько 650 тис. Біженці отримали тимчасовий захист, доступ до житла, медичного страхування, працевлаштування та освіти; муніципалітети запустили місцеві програми інтеграції, а НУО (LUkraine asbl, Help Ukraine Luxembourg, Caritas Luxembourg, LuxAid) — широкі гуманітарні ініціативи [101-104].

Економічні та фінансові відносини між Україною та Люксембургом від початку мали асиметричний характер: Україна виступає великою промисловою державою з потребами у фінансуванні модернізації, тоді як Люксембург — один із провідних світових фінансових центрів. Люксембург є другим у світі після США центром інвестиційних фондів і найбільшим хабом інвестиційного управління в ЄС: у країні зареєстровано понад 4,500 інвестиційних фондів та SICAV-структур [109]. Це зумовлює специфіку його підтримки: Люксембург не лише надає прямі бюджетні внески, а й виступає юрисдикцією та платформою для каналізації інвестиційних потоків у бік України.

Через люксембурзьку юрисдикцію проходить частина фінансування в межах макрофінансової допомоги ЄС (MFA), Європейського фонду миру

(EPF), Ukraine Facility 2024–2027, програм Європейського інвестиційного банку та інших інструментів відновлення. Комісія з нагляду за фінансовим сектором Люксембургу (CSSF) й Міністерство фінансів розробили спеціальні рекомендації щодо застосування санкцій та контролю ризиків відмивання коштів, що стосуються, зокрема, операцій, пов'язаних з Україною та замороженими російськими активами [101-108].

Українські емітенти використовують люксембурзький ринок капіталу для розміщення єврооблігацій і залучення інвестицій, а Люксембурзька фондова біржа (LuxSE) є ключовим європейським майданчиком для «зелених» та соціальних облігацій, що можуть бути використані для фінансування українських проєктів у сфері енергетики та інфраструктури. LuxSE просуває стандарти прозорості для облігацій, пов'язаних з відбудовою України, зокрема через спеціалізовані інформаційні платформи [109].

У сфері енергетики Люксембург послідовно підтримував інтеграцію України до європейського енергетичного простору, включно з синхронізацією енергосистеми України з ENTSO-E 2022 року та подальшим імпортом/експортом електроенергії [98-101]. Країна бере участь у загальноєвропейських ініціативах щодо створення енергетичного «хабу допомоги Україні», що включає передачу генераторів, трансформаторів та іншого обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури [101-107].

У цифровій сфері й кібербезпеці Люксембург, як один із хабів дата-центрів і супутникового зв'язку в ЄС, розвиває з Україною співпрацю у рамках ініціатив ЄС (EU4Digital, програми кіберстійкості тощо), а також через участь SES та GovSat у забезпеченні безперервних каналів зв'язку для українських органів влади.

Культурно-гуманітарний вимір українсько-люксембурзьких відносин значно посилюється після 2014 року, а особливо після 2022-го. Українська громада в Люксембурзі (LUkraine asbl, Help Ukraine Luxembourg, Association Ukraine–Luxembourg) організовує фестивалі, кінопокази, виставки, благодійні концерти, які виконують функцію не лише культурної дипломатії, а й

формування суспільної підтримки України. У 2022–2024 рр. Музей сучасного мистецтва MUDAM та інші культурні інституції проводили виставки українських художників і благодійні проєкти «для України» [101].

Університет Люксембургу запустив спеціальні програми для студентів і дослідників з України — стипендії, гранти на продовження навчання, програми тимчасового релокейту, а також проєкти співпраці в межах Horizon Europe, Erasmus+, Digital Europe тощо. Це сприяє формуванню людського та інтелектуального «мосту» між двома країнами.

У підсумку, політичні відносини між Україною та Люксембургом характеризуються високим рівнем довіри й сталістю підтримки України з боку люксембурзького уряду. Довготривала роль Жана Ассельборна як міністра закордонних справ (2004–2023) та нинішня активність люксембурзького керівництва у питаннях підтримки України в рамках ЄС підтверджують, що для Люксембургу безпека України є елементом безпеки Європи. Аналітичні огляди української зовнішньої політики (зокрема дослідження «Ukrainian Prism: Foreign Policy 2023») відзначають Люксембург як одного з найбільш послідовних партнерів України серед малих держав ЄС [99; 113].

Таким чином, сучасна модель українсько-люксембурзьких відносин є багаторівневою й інституційно вкоріненою: від політики й безпеки — до фінансів, енергетики, цифрової інфраструктури, культури та освіти. Для Люксембургу стабільна, демократична та європейсько інтегрована Україна є не лише об'єктом солідарності, а й ключовою умовою стабільності всієї європейської архітектури безпеки [94-113].

Висновки до другого розділу

У другому розділі було комплексно розглянуто ключові напрями зовнішньої політики Люксембургу, що формують його місце у європейському та глобальному середовищі. Аналіз показав, що, попри невеликі розміри, держава вибудувала модель поведінки, засновану на передбачуваності,

інституційності та високому рівні політичної відповідальності перед міжнародною спільнотою. Люксембург не змагається з великими державами ресурсами — натомість використовує інструменти, у яких має конкурентну перевагу: дипломатію, модерну фінансову інфраструктуру, участь у наддержавних механізмах та гнучку здатність домовлятися.

По-перше, було показано, що участь Люксембургу в Європейському Союзі визначає не лише його зовнішню політику, а й спосіб мислення політичних еліт країни. Роль “внутрішнього інтегратора” європейських процесів, активна позиція у Раді ЄС, підтримка поглиблення спільних політик — усе це створює образ держави, яка бачить своє майбутнє тільки всередині міцної європейської архітектури. Саме через ЄС Люксембург отримує доступ до інструментів впливу, яких не мав би самотійно — від участі у формуванні санкційної політики до роботи з макрофінансовими пакетами підтримки третіх країн.

По-друге, розгляд відносин з Бельгією, Нідерландами, Францією та Німеччиною показав, що основою успішної зовнішньої політики є довгострокові партнерства, які не залежать від політичної кон’юнктури. Люксембург вибудовує співпрацю з сусідніми країнами не як геополітичну гру, а як систему взаємної економічної, безпекової і транспортної інтеграції, що дає відчутні результати всім сторонам. Ці відносини демонструють, що мала держава може бути не об’єктом, а активним суб’єктом регіональної політики — якщо має стабільну позицію, історичну послідовність та здатність підтримувати баланс інтересів.

По-третє, аналіз співпраці Люксембургу з Україною показав, що Велике Герцогство не обмежується деклараціями — воно включається у практичні механізми підтримки, використовуючи власні сильні сторони. Війна Росії проти України стала тестом для всіх європейських держав, і Люксембург продемонстрував, що готовий діяти принципово та системно: політична солідарність, внесок до санкційних рішень, фінансова та гуманітарна підтримка, участь у міжнародних форматах відновлення, підтримка

українських біженців, цифрових реформ та енергетичної стійкості. Для країни такого масштабу — це не “символічні кроки”, а реальний вклад, який підсилює загальноєвропейську позицію.

Узагальнюючи, можна сказати, що зовнішня політика Люксембургу базується на трьох взаємопов’язаних опорах: інституційність, мережеві партнерства та ціннісний вимір. Держава не прагне протиставляти себе великим акторам, а шукає шляхи посилення власної суб’єктності через участь у багатосторонніх механізмах, відповідальне ставлення до міжнародного права та послідовну позицію щодо глобальних загроз. Український напрям у цьому контексті — показовий: він демонструє, як мала держава може відігравати непропорційно велику роль, коли питання стосуються базових принципів безпеки, демократії та європейської стабільності.

Таким чином, другий розділ роботи підтверджує, що Люксембург формує власну зовнішню політику не за логікою сили, а за логікою відповідальності та партнерства — і саме це робить його одним із найстабільніших та найпослідовніших акторів сучасної європейської політики.

РОЗДІЛ 3. ПОТЕНЦІЙНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛЮКСЕМБУРГУ

3.1. Вплив суспільно-політичних процесів на формування та впровадження зовнішньої політики Люксембургу

Сучасна зовнішня політика Люксембургу є результатом не лише історичних традицій європейської інтеграції, а й глибоких внутрішніх суспільно-політичних трансформацій. Для малої держави зі стабільною політичною системою та відкритою економікою вирішальне значення мають внутрішні чинники — політична культура, соціальна структура, громадянська активність, демографічні зміни та рівень політичного консенсусу. Саме від них залежить не лише стратегічна орієнтація країни, а й її спроможність адаптуватися до нових глобальних викликів [114].

Люксембург відомий високим рівнем політичної стабільності, що є радше винятком, ніж правилом навіть для держав Європейського Союзу. Упродовж кількох десятиліть при владі чергуються три основні політичні сили — Християнсько-соціальна народна партія (CSV), Демократична партія (DP) та Люксембурзька соціалістична робітничка партія (LSAP), які загалом зберігають консенсус щодо ключових зовнішньополітичних пріоритетів. Відсутність гострої поляризації забезпечує сталість курсу на європейську інтеграцію, трансатлантичну співпрацю та багатосторонню дипломатію [115].

Як зазначає С. Енгель, головною рисою люксембурзького політичного процесу є певна «інституційна тиша» — стабільність урядових коаліцій і відсутність радикальних змін зовнішнього курсу після виборів [116]. Навіть у періоди політичних криз у сусідніх країнах (Brexit, посилення поляризації у Франції, економічні виклики в Бельгії) Люксембург зберігає внутрішній баланс і позицію «тихого посередника» в ЄС. Це дає змогу державі виступати фактором стабільності, а не додатковим джерелом невизначеності.

Партійна структура Люксембургу відображає соціально-політичний плюралізм без руйнівної конфронтації. Нові політичні сили, зокрема «Демократична альтернатива реформ» (ADR) та «Партія зелених» (d'ei Gréng), привнесли нові акценти у зовнішньополітичний дискурс — насамперед у сферах енергетики, клімату та прав людини. У 2018–2023 роках саме «зелені» стали важливим елементом урядової коаліції, що посилює екологічний компонент зовнішньої політики, а також підтримку ініціатив ЄС щодо «зеленої дипломатії» та досягнення кліматичної нейтральності [117]. Таким чином, партійна конкуренція не руйнує консенсусу, а поступово коригує зміст пріоритетів.

Громадянське суспільство відіграє помітну роль у формуванні зовнішньополітичного дискурсу та конкретних рішень. За даними досліджень CEPS та OECD, люксембурзькі неурядові організації широко залучені до міжнародної діяльності в сфері прав людини, сталого розвитку та гуманітарної допомоги [118]. Такі структури, як ASTM (Action Solidarité Tiers Monde) і Caritas Luxembourg, впливають на формування політики міжнародного співробітництва, зокрема у питаннях розвитку Африки та підтримки України. Через консультаційні механізми та участь у розробці програм розвитку вони фактично розширюють простір зовнішньої політики за межі урядових інституцій.

Зовнішня політика Люксембургу формується в умовах постіндустріальної економіки, де понад 85 % ВВП забезпечують послуги — передусім фінансовий сектор. Це зумовлює специфічну вразливість країни до глобальних криз, коливань ринків і змін міжнародних регуляцій. Аналітики МВФ та OECD підкреслюють, що Люксембург, маючи дуже високу економічну відкритість (експорт товарів і послуг у окремі роки перевищує 180 % ВВП), істотно залежить від ефективності глобальної фінансової системи та стабільності ЄС [119]. Така конфігурація стимулює уряд до активної участі у формуванні європейської фінансової політики, боротьбі з відмиванням коштів та підвищенням прозорості фінансових операцій.

У 2021–2024 роках уряд Люксембургу запровадив низку реформ, що узгоджують національне банківське законодавство з директивами ЄС (зокрема у сфері протидії відмиванню коштів та пруденційного нагляду), тим самим посилюючи довіру до своєї фінансової системи [120].

Фактично внутрішня регуляторна політика стала продовженням зовнішньої: через імплементацію стандартів ЄС держава не лише адаптується до вимог, а й підкріплює власну репутацію відповідального фінансового центру.

Соціальна структура суспільства безпосередньо впливає на міжнародну поведінку держави. За даними STATEC Luxembourg (2023), майже половина постійних жителів країни — іноземці, переважно громадяни ЄС. Така демографічна реальність формує унікальний мультикультурний простір, у якому зовнішня політика значною мірою є продовженням внутрішньої — через просування цінностей міжкультурного діалогу, прав меншин і свободи мобільності [121].

У XXI столітті політична ідентичність Люксембургу дедалі більше визначається європейськими цінностями — демократією, правами людини, верховенством права. За даними опитувань Eurobarometer 2022–2023 років, понад 80 % громадян Люксембургу вважають членство в ЄС позитивним фактором для держави — це один із найвищих показників серед країн Союзу [122]. Такий рівень підтримки інтеграційного курсу забезпечує уряду широкий простір для маневру у зовнішній політиці, особливо в питаннях санкцій, безпеки та міжнародної допомоги.

Ідеологічна єдність навколо проєвропейського курсу значною мірою пояснюється високим рівнем освіти, соціальної довіри та участі населення в політичному процесі. Як зазначає професор Л. Фрідріх, «у Люксембурзі консенсус формується не примусом, а освітою» — держава цілеспрямовано інвестує в публічну дипломатію та інформування громадян про зовнішню політику [123]. Внутрішня освітня політика й стратегічна комунікація стають базою для легітимності рішень на міжнародній арені.

Одним із ключових внутрішніх викликів є демографічна динаміка. Люксембург має один із найвищих рівнів імміграції в ЄС — понад 200 тис. транскордонних працівників щодня приїжджають із Франції, Бельгії та Німеччини. Це створює взаємозалежність між внутрішньою соціальною політикою та міжнародною співпрацею у сфері транспорту, безпеки й оподаткування [124]. З одного боку, така відкритість стимулює економічний розвиток і підвищує привабливість країни для інвестицій, а з іншого — потребує постійної дипломатичної координації з сусідами, адже будь-які зміни у прикордонному режимі чи податковій політиці одразу відбиваються на повсякденному житті сотень тисяч людей.

Демографічне старіння населення посилює соціальний тиск на систему охорони здоров'я та пенсійне забезпечення. Це, у свою чергу, впливає на зовнішньополітичні пріоритети — зокрема, на концентрацію уваги Люксембургу на міжнародних ініціативах у сфері сталого розвитку, охорони здоров'я та цифрової трансформації, які розглядаються як інструменти зміцнення національної стійкості [125].

Пандемія COVID-19, енергетична криза та війна Росії проти України стали каталізаторами перегляду зовнішньої політики Люксембургу. За висновками аналітичних центрів Bruegel та EPC, малим державам ЄС довелося переосмислити роль внутрішньої політичної стійкості у забезпеченні зовнішньої безпеки [126]. Люксембург, який традиційно зосереджувався на європейській дипломатії та фінансовій стабільності, почав активніше інтегрувати безпековий вимір у політику розвитку та зовнішньоекономічні відносини.

Внутрішньополітичні дебати, що загострилися у 2020–2024 роках, торкнулися не лише соціально-економічних проблем, а й міжнародних питань — зокрема, участі країни у санкційній політиці, гуманітарних програмах і оборонних витратах. Опозиційні партії, зокрема ADR, виступали за «збалансований підхід» до санкцій проти РФ, акцентуючи на ризиках для економічної стабільності. Натомість правлячі коаліції (DP–LSAP–d'ei Gréng)

наполягали на пріоритеті верховенства міжнародного права та єдності ЄС [94]. У підсумку стратегічні цілі залишалися спільними, змінювалися лише інструменти їх реалізації.

У 2023 році Люксембург уперше увійшов до десятки найактивніших донорів ЄС щодо гуманітарної допомоги Україні (за даними European Council Data Portal) [127]. Таким чином, внутрішня дискусія не блокує зовнішню активність, а радше уточнює її інструменти.

Політична культура Люксембургу характеризується високим рівнем взаємної довіри між громадянами та державними інститутами. Як зазначає Р. Біссінгер, «легітимність люксембурзької зовнішньої політики базується на довірі, а не на патріотичній мобілізації» [128]. Ця довіра дозволяє уряду ухвалювати складні зовнішньополітичні рішення — наприклад, щодо участі в санкційних режимах, обмеження фінансових потоків із Росії чи розширення оборонного бюджету.

Показовим є приклад 2022–2023 років, коли уряд під керівництвом Ксав'є Беттеля ініціював формат «громадянської дипломатії» — серію публічних консультацій щодо зовнішньополітичних пріоритетів країни. За даними Luxembourg Institute of Socio-Economic Research (LISER, 2023), понад 12 тис. громадян узяли участь в онлайн-дискусіях щодо ролі Люксембургу в ЄС і НАТО [129]. Це зробило процес ухвалення рішень у сфері зовнішньої політики більш інклюзивним і підзвітним суспільству, а також зміцнило відчуття спільної відповідальності за міжнародний курс держави.

У Люксембурзі триває процес формування нової громадянської ідентичності, що поєднує багатомовність, відкритість і європейські цінності. Особливо це помітно в молодому поколінні: значна частка осіб віком до 30 років має змішане (європейське або позаєвропейське) походження. Такі зміни поступово перетворюють державу на модель «глобального громадянства» — суспільства, де національні кордони дедалі менше визначають політичну поведінку [130].

Як зазначає звіт European Council on Foreign Relations (ECFR, 2023), Люксембург використовує свою мультикультурність як дипломатичний ресурс: країна позиціонує себе як посередник між різними політичними культурами — від західноєвропейської до франкофонної Африки. Це посилює її зовнішню суб'єктність у гуманітарних і миротворчих ініціативах [131].

Важливою тенденцією останніх років є інтеграція зовнішньої політики Люксембургу в цифровий простір. Міністерство закордонних та європейських справ у 2022 році започаткувало платформу «Digital Luxembourg Diplomacy», що поєднує офіційні заяви, онлайн-консультації та інформаційні кампанії щодо діяльності країни в ЄС, НАТО й ООН [100]. Це не лише підвищує прозорість, а й формує новий стиль дипломатії — більш відкритий, швидкий і технологічно гнучкий.

Розвиток цифрової дипломатії безпосередньо пов'язаний із внутрішніми соціально-політичними процесами. Активна цифровізація публічного сектору, високий рівень довіри до державних онлайн-послуг та зростання ролі соціальних медіа у формуванні суспільної думки визначають нові підходи до публічної комунікації у зовнішній політиці [132]. Уряд Люксембургу приділяє значну увагу запобіганню дезінформації: у 2023 році створено Centre contre la désinformation, який координує дії між урядом, університетами та медіа-агентствами.

Енергетичний перехід став одним із найпомітніших внутрішніх факторів, що формують міжнародний імідж країни. Люксембург декларує мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, і ця ціль уже інтегрована у зовнішньополітичну доктрину. Згідно з доповідями Міністерства довкілля, клімату та сталого розвитку, держава фінансує міжнародні екопроекти в країнах Африки та Східної Європи, використовуючи «зелену дипломатію» як інструмент розширення впливу. Водночас енергетичні виклики — зростання цін, залежність від імпорту, участь у європейських механізмах REPowerEU — стали ключовими драйверами політичних дискусій усередині країни. Рішення щодо підтримки санкцій проти російських енергоносіїв ухвалювалися

із залученням бізнес-асоціацій та громадянського суспільства, що засвідчує прагнення до балансу між моральною позицією та економічним прагматизмом.

Аналітики European Policy Centre (EPC) і Fondation IDEA Luxembourg прогнозують, що протягом 2025–2030 років зовнішня політика Люксембургу еволюціонуватиме за трьома основними напрямками: європейська стратегічна автономія (посилення оборонного компоненту ЄС та участі у спільних технологічних і військово-промислових програмах); глобальна фінансова прозорість (підтримка реформ у сфері оподаткування та контролю за потоками капіталу); гуманітарна дипломатія нового покоління (розвиток партнерств у сфері освіти, медицини та сталого розвитку) [133-137].

Серед практичних рекомендацій дослідники називають потребу посилення кадрової присутності Люксембургу в європейських інституціях, створення національної школи дипломатії для підготовки молодих фахівців, розширення програм публічної дипломатії серед населення та інституційну координацію між міністерствами закордонних справ, економіки та навколишнього середовища. Усі ці пропозиції спираються на внутрішні передумови — рівень довіри, освіченість, політичну стабільність — і мають безпосередні зовнішньополітичні наслідки.

3.2. Перспективи реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу

Зовнішньополітична стратегія Люксембургу у XXI столітті формується під впливом комплексних глобальних процесів — посилення багатопolarity, енергетичного переходу, цифрової трансформації, зміни безпекової архітектури Європи та переформатування світової економіки. Попри невеликі розміри, країна демонструє високу адаптивність і здатність впливати на міжнародні рішення завдяки поєднанню дипломатичного

авторитету, економічної стабільності та репутації надійного й передбачуваного партнера [138].

Поточні пріоритети зовнішньої політики Люксембургу відображені у стратегічних документах МЗС, загальній Стратегії розвитку співробітництва «The Road to 2030» та урядових програмах міжнародного розвитку (Programme de Coopération au Développement).

Серед основних напрямів виділяють: підтримку багатосторонності (активна участь у діяльності ООН, ОБСЄ, Ради Європи, НАТО та ЄС); зміцнення європейської єдності (поглиблення інтеграції в рамках ЄС та посилення ролі малих держав у процесі ухвалення рішень); розвиток глобального партнерства (підтримка країн Глобального Півдня, зокрема в Африці, через програми сталого розвитку); просування цінностей демократії та прав людини як елемента «м'якої сили» Люксембургу [139].

Згідно з аналітичними оцінками European Policy Centre та інших дослідницьких структур, Люксембург належить до прихильників концепції «активного малодержавства» — моделі, за якої невелика держава компенсує обмежені матеріальні ресурси інтелектуальним, фінансовим і дипломатичним капіталом [140]. Це дає можливість країні не лише адаптуватися до зовнішніх умов, а й впливати на окремі елементи європейського та глобального порядку денного.

Важливим чинником корекції зовнішньополітичних підходів стала війна Росії проти України. Вона змусила Люксембург переглянути традиційно обережні безпекові орієнтири. Уперше за останні десятиліття країна суттєво збільшила оборонні видатки (до приблизно 0,7 % ВВП, із задекларованою метою рухатися до 1 %), а також активізувала участь у діяльності Європейського оборонного агентства (EDA). У рамках ініціативи Permanent Structured Cooperation (PESCO) Люксембург бере участь у проєктах з кібербезпеки, військової мобільності та спільного управління космічними ресурсами [141].

Як зазначає аналітик Clingendael Institute Г. Вернер, майбутня роль Люксембургу в системі безпеки ЄС пов'язана не стільки з військовими можливостями, скільки з «інтелектуальною безпекою» — створенням стратегічних платформ, аналітичних центрів і механізмів обміну даними між союзниками [142]. Саме цим пояснюється рішення уряду у 2024 році започаткувати створення Luxembourg Centre for Security Studies, який має стати науково-дослідною базою для розробки спільних рішень у сфері кіберзахисту, штучного інтелекту та стійкості критичної інфраструктури.

Трансформація оборонної політики спрямована на досягнення балансу між повагою до традиційно обережного підходу Люксембургу та необхідністю активної участі у спільних європейських безпекових програмах.

На думку European Defence Agency, Люксембург має потенціал стати одним із ключових центрів цифрового оборонного співробітництва в ЄС [143]. Для малої держави це означає зміцнення суб'єктності у сфері безпеки за рахунок спеціалізації, а не кількісних показників.

Економічна стратегія країни так само тісно пов'язана із зовнішньополітичними пріоритетами. Люксембург прагне зберігати статус міжнародного фінансового центру, одночасно відповідаючи на виклики прозорості, оподаткування та контролю за фінансовими потоками.

Згідно з оцінкою OECD Global Tax Transparency Review та моніторинговими звітами FATF, країна досягла «високого рівня відповідності» міжнародним стандартам, але стикається з необхідністю подальшого посилення механізмів протидії транснаціональному ухиленню від сплати податків [144].

У 2024–2030 роках уряд планує переорієнтувати частину фінансових ресурсів на «зелені інвестиції» — через випуск «зелених» облігацій і розвиток ініціатив у сфері сталих фінансів (Sustainable Finance Initiative).

У такий спосіб фінансова політика перетворюється на інструмент зовнішнього впливу: фінансуючи проекти у сфері відновлюваної енергетики та кліматичної адаптації, Люксембург закріплює свій імідж відповідального й

далекоглядного актора. Аналітики Fondation IDEA та Luxembourg Sustainable Finance Initiative відзначають, що країна може стати «платформою європейського кліматичного фінансування», залучаючи капітал для трансформації енергетики у Східній Європі, Україні та країнах Африки [145].

У сфері розвитку Люксембург залишається одним із найщедріших донорів у світі. Рівень офіційної допомоги розвитку (ODA) стабільно перевищує 1 % валового національного доходу — це один із найвищих показників серед країн ЄС [146]. Ключові напрями гуманітарної політики охоплюють підтримку демократії, розвиток освіти та охорони здоров'я, а також допомогу країнам, що постраждали від війн і кліматичних катастроф.

Поступово формується формат «дипломатії цінностей», коли гуманітарна допомога поєднується з просуванням демократичних принципів. Міністр закордонних справ Жан Ассельборн неодноразово наголошував, що «зовнішня політика Люксембургу не може бути нейтральною там, де порушуються права людини» [147]. До 2030 року планується збільшення частки фінансування проєктів у Східній Європі, включно з Україною, Молдовою та Грузією, а також поглиблення партнерства з громадянськими організаціями цих країн [148].

Важливою складовою сучасних пріоритетів є розвиток цифрової дипломатії. Національні стратегії на кшталт Digital Luxembourg та ініціативи з цифрового суверенітету до 2030 року передбачають створення «віртуальних» сервісів для громадян і бізнесу, платформ для обміну даними між урядами, а також інтеграцію дипломатичних архівів у єдині цифрові системи [149]. Таким чином, цифровізація стає не лише внутрішнім проєктом, а й інструментом зовнішньої присутності.

Високий рівень цифрової безпеки та репутація Люксембургу сприяють розміщенню на його території дата-центрів інституцій ЄС, Європейського інвестиційного банку та інших організацій. Це зміцнює роль країни як європейського хабу даних та створює додаткові важелі впливу в переговорах щодо цифрових регламентів і стандартів [150].

Перспективи реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу до 2035 року зазвичай описують через кілька сценаріїв розвитку. Можна виокремити п'ять базових траєкторій.

Сценарій 1. Обережна стабілізація з поступовим зростанням ролі малих держав в ЄС. У цьому сценарії Люксембург зберігає традиційний баланс між обережністю та активністю. Подальше поглиблення інтеграції в ЄС неминуче підвищить роль малих держав як посередників у складних переговорах. Люксембург може посилити функцію координатора між групами інтересів (Північ — Південь, старі — нові члени, великі — малі економіки). Це передбачає активнішу участь країни в обговоренні бюджету ЄС, енергетичної політики та оборонної співпраці. З огляду на репутацію Люксембургу як передбачуваного партнера, країна може перетворитися на одного з ключових «архітекторів» реформованого Союзу.

Сценарій 2. Посилення глобальної фінансової дипломатії. Після трансформації світових фінансових ринків Люксембург може суттєво розширити свою фінансово-дипломатичну присутність. Йдеться не лише про традиційні напрями — інвестиційні фонди чи страхові структури, — а й про лідерство у сферах сталого фінансування, «зелених» облігацій, регулювання цифрових активів. У довгостроковій перспективі це зміцнює зовнішньополітичну суб'єктність країни, роблячи її важливим гравцем у питаннях фінансової безпеки ЄС, політики санкцій та регулювання транснаціональних потоків капіталу.

Сценарій 3. Зростання оборонної та безпекової активності. Люксембург історично має невеликі збройні сили, але активно компенсує це фінансовою участю у спільних проєктах НАТО й ЄС. Після 2022 року безпековий дискурс змінився — і країна може суттєво збільшити фінансування оборонних спроможностей, кібербезпеки, супутникових технологій, розвідки та систем раннього попередження.

Це не означає мілітаризацію, але передбачає глибшу інтеграцію у структури НАТО і ЄС, а також активну підтримку партнерів, зокрема України, у питаннях відбудови та зміцнення стійкості.

Сценарій 4. Кліматична дипломатія та енергетичний перехід. ЄС рухається до посилення кліматичної політики, і Люксембург належить до найпослідовніших прихильників цього курсу. У майбутньому країна може стати координатором міждержавних ініціатив зі скорочення викидів, розвитку відновлюваних джерел енергії, «зеленого» транспорту та сталого міського розвитку. Поступовий перехід на нові енергетичні моделі відкриває можливості для дипломатії у сферах інновацій, технологій та «зелених» фінансів.

Сценарій 5. Геоекономічна адаптація і диверсифікація партнерств. Світова конкуренція посилюється, і малим державам доводиться балансувати між ЄС, США, Китаєм та новими центрами сили (Індія, Південна Корея, Японія тощо). Люксембург може розширити дипломатичну активність поза Європою, особливо у сферах інвестицій, цифрової економіки та космічних технологій (через діяльність Luxembourg Space Agency). Це зміцнює автономію країни в умовах нестабільності та підвищує її вагу у глобальних геоекономічних процесах.

З огляду на проведений аналіз, у науковій та експертній літературі пропонуються такі напрями оптимізації зовнішньополітичного курсу Люксембургу:

1. Розширення участі в стратегічних місіях ЄС — формування власного дипломатичного корпусу для залучення молодих спеціалістів і підготовки аналітичних кадрів.

2. Інституціоналізація «зеленої дипломатії» — створення окремого підрозділу в МЗС, відповідального за кліматичну безпеку та міжнародні екопроекти.

3. Поглиблення партнерства з Україною — укладення двосторонньої рамкової угоди про економічне відновлення, інвестиції в енергетику та підтримку цифрових реформ.

4. Підвищення ролі громадянської дипломатії — системне залучення університетів, бізнесу та громадських організацій до формування зовнішньополітичних рішень.

5. Розвиток «soft power» — просування культурної дипломатії через франко-, німецькомовні та багатомовні платформи, підтримка люксембурзьких культурних ініціатив за кордоном.

6. Посилення кібердипломатії — участь у створенні єдиної європейської системи кіберзахисту та розробці правил регулювання штучного інтелекту в міжнародних відносинах.

7. Впровадження принципу «соціальної стійкості» у зовнішню політику — розгляд людського капіталу як ключового ресурсу міжнародної конкурентоспроможності [151].

Реалізація цих підходів значною мірою залежить від внутрішньополітичної стабільності та суспільного консенсусу. У країні традиційно зберігається узгодженість позицій між основними політичними силами — Християнсько-соціальною народною партією (CSV), Люксембурзькою соціалістичною робітничою партією (LSAP) та Демократичною партією (DP). Незалежно від того, яка партія очолює уряд, пріоритетами залишаються європейська інтеграція, підтримка міжнародного права та розвиток багатосторонніх форматів співпраці [152].

За даними досліджень Fondation Robert Schuman та інших аналітичних центрів, понад 90 % політичних акторів Люксембургу підтримують членство в ЄС, а значна більшість вважає участь у НАТО необхідною умовою національної безпеки [153]. Це створює унікальну політичну сталість, яка забезпечує прогнозованість зовнішнього курсу навіть у кризові періоди.

Водночас внутрішні соціально-економічні тенденції можуть коригувати динаміку міжнародних ініціатив. Зростання вартості життя, пов'язане з

енергетичною кризою 2022–2023 років, стало підставою для суспільних дискусій щодо співвідношення внутрішніх витрат і зовнішньої допомоги. Проте уряд Ксав'є Беттеля зберіг високий рівень міжнародної активності, аргументуючи, що інвестиції в гуманітарну та безпекову політику — це форма захисту національних інтересів через підтримку глобальної стабільності [154].

Важливим внутрішнім фактором є демографічна структура населення. Понад 47 % мешканців Люксембургу — іноземці, а близько 200 тис. осіб щоденно перетинають кордон для роботи [155].

Така відкритість формує специфічну мультикультурну ідентичність, яка відбивається на стилі дипломатії: толерантність, багатомовність, готовність до компромісів. Саме ці риси значною мірою визначають ефективність Люксембургу в міжнародних перемовинах і його імідж посередника в регіональних і глобальних конфліктах [156].

Енергетичний перехід залишається одним із головних векторів зовнішньої політики Люксембургу у 2020-х роках. За даними Європейського енергетичного агентства та OECD, країна має дуже високий рівень залежності від імпорту енергоресурсів. Це стимулює активну участь у «кліматичній дипломатії» — міжнародних переговорах із «зеленої» енергетики, фінансуванні проєктів з енергоефективності в країнах ЄС та Африки [157].

Уряд декларує ціль — до 2035 року максимально перейти на відновлювані джерела енергії. У цьому контексті «зелені альянси» розглядаються як частина зовнішньополітичної стратегії. Зокрема, Люксембург укладає угоди про співпрацю у сфері відновлюваної енергетики з окремими державами-членами ЄС і бере участь у фінансуванні відновлення енергетичної інфраструктури в Україні, зокрема через механізми Європейського інвестиційного банку після 2022 року [158-159]. Усе це демонструє синергію економічних та зовнішньополітичних цілей: підтримуючи енергетичну стійкість партнерів, країна зміцнює власну безпеку та репутацію держави, що реалізує принцип «сталості відповідальності».

Серйозним викликом для Люксембургу залишається необхідність утримати позиції глобального фінансового центру в умовах конкуренції з Дубаєм, Сінгапуром і Цюрихом. Аналітичні центри (зокрема Bruegel) прогнозують, що нові вимоги ЄС до прозорості інвестиційних фондів можуть змінити структуру фінансового сектору країни [160]. У відповідь уряд запроваджує стратегію «FinTech diplomacy» — активну співпрацю з країнами, які розвивають цифрові фінанси (Естонія, Ірландія, Ізраїль), щоб зберегти технологічну перевагу [161].

Окремим перспективним напрямом є розвиток космічної економіки. За даними Luxembourg Space Agency, понад 70 компаній працюють у сфері космічних технологій, а законодавство 2017 року створило правову основу для видобутку космічних ресурсів. Це стало підґрунтям для формування дипломатії «нових просторів» — співпраці з NASA, ESA та приватними компаніями. Створення європейських консорціумів з управління космічними даними підкреслює прагнення країни бути не лише фінансовим, а й технологічним актором міжнародної політики [162].

За оцінками аналітичних центрів European Council on Foreign Relations, Fondation IDEA та CEPS, до 2035 року Люксембург може: закріпити статус посередника у вирішенні конфліктів (зокрема, на Балканах і в Східній Європі); стати одним із ключових майданчиків для європейських фінансових регуляцій; виступати координатором між ЄС і Африканським Союзом щодо кліматичних програм; посилити вплив через цифрову дипломатію та культурну «м'яку силу» [163–164].

Водночас аналітики Bruegel і European Policy Centre застерігають, що головною загрозою може стати перевантаження дипломатичної системи: країна має обмежену мережу посольств і консульств, тоді як обсяг міжнародних зобов'язань постійно зростає [165–174]. Тому ключовим завданням на найближчі роки стане оптимізація ресурсів і формування моделі «розумної дипломатії» (Smart Diplomacy Model), яка поєднуватиме цифрові інструменти, експертні мережі та громадську участь.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що перспективи реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу визначаються поєднанням внутрішньої політичної стабільності, збереженням фінансової та технологічної конкурентоспроможності й готовністю адаптуватися до нових безпекових та кліматичних викликів. Країна не обмежується роллю «тихого посередника», а поступово вибудовує модель активного малодержавства, яке впливає на політику ЄС, просуває глобальну фінансову прозорість, розвиває гуманітарну та кліматичну дипломатію, інвестує в цифрові та космічні проєкти.

Те, наскільки успішно Люксембург поєднає традиційні інструменти — фінансову та інституційну присутність, посередницьку роль, опору на право й багатосторонність — із вимогами цифрової, кліматичної та безпекової доби, визначатиме його місце в майбутній архітектурі європейської та глобальної політики. Збереження статусу надійного партнера ЄС і НАТО, подальший розвиток співпраці з Україною та іншими країнами Східної Європи, участь у відновленні, «зеленій» енергетиці й цифровій трансформації здатні зміцнити позиції Люксембургу як малої, але системно важливої держави, що робить реальний внесок у формування спільного європейського порядку денного.

Отже, аналіз суспільно-політичних процесів та зовнішніх викликів дозволяє сформулювати кілька узагальнених висновків щодо майбутнього зовнішньої політики Люксембургу. По-перше, внутрішня стійкість і соціальна згуртованість залишаються ключовим ресурсом країни: саме вони забезпечують передбачуваність зовнішньої політики та створюють підґрунтя для ефективної участі у багатосторонніх структурах. По-друге, Люксембург зберігатиме стратегічний курс на поглиблення європейської інтеграції, посилюючи власну роль як медіатора між інтересами різних груп держав-членів. По-третє, очікується подальше зміцнення фінансової дипломатії, включно з розвитком «зелених» інструментів, цифрових фінансів та інноваційних механізмів регулювання. По-четверте, безпекові виклики в Європі стимулюватимуть країну поглиблювати оборонне співробітництво в

рамках НАТО та ЄС, акцентуючи на кібербезпеці, розвідці та космічних технологіях. По-п'яте, кліматична дипломатія й надалі залишатиметься пріоритетом. По-шосте, у глобальному вимірі країна посилюватиме диверсифікацію партнерств — передусім у технологічному, інноваційному та інвестиційному секторах, що дозволить зміцнити її міжнародну суб'єктність.

У сукупності ці тенденції формують модель зовнішньої політики, яка поєднує стабільність, інноваційність та активну участь у міжнародному врядуванні. Саме така модель забезпечує Люксембургу можливість залишатися впливовим партнером у європейських та глобальних процесах, попри невеликі розміри держави.

Висновки до третього розділу

По-перше, суспільно-політичні процеси всередині країни залишаються ключовими детермінантами зовнішньополітичної поведінки. Політична стабільність, високий рівень інституційної довіри та консенсус між основними партіями забезпечують передбачуваність і сталість зовнішнього курсу. Саме ця передбачуваність дозволяє Люксембургу зберігати позиції впливового учасника європейських і міжнародних процесів, незважаючи на його невеликі розміри.

По-друге, внутрішня мультикультурність і демографічна відкритість формують специфічну дипломатичну модель держави. Висока частка іноземців, багатомовність і активна участь громадянського суспільства перетворюють внутрішню соціальну динаміку на ефективний ресурс “м'якої сили”, який підсилює міжнародний імідж країни та її можливість виступати посередником у складних політичних переговорах.

По-третє, економічна структура країни, побудована на домінуванні фінансового сектору, безпосередньо визначає зовнішньополітичні пріоритети. Люксембург продовжує інтегрувати питання фінансової прозорості, регуляторної відповідності й “зелених” інвестицій у свою дипломатичну

діяльність. Це дає можливість державі залишатися одним із ключових центрів європейської фінансової та податкової політики.

По-четверте, сучасні глобальні кризи — війна Росії проти України, енергетичні коливання, цифрова конкуренція — стали каталізаторами перегляду зовнішньої політики. Люксембург поступово посилює участь у безпекових ініціативах ЄС та НАТО, вкладає ресурси у кіберзахист, оборонні технології та аналітичні платформи. Це означає перехід від класичної моделі нейтральності до моделі “відповідальної участі”.

По-п’яте, цифрова трансформація визначає нові засади дипломатії. Розвиток електронного урядування, кібербезпекових інституцій і цифрової дипломатії формує новий підхід Люксембургу до міжнародної комунікації. Держава робить ставку на інформаційну відкритість, технологічні рішення й інституційну стійкість, що підсилює її позиції в ЄС.

По-шосте, перспективи реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу залежать від здатності держави підтримувати баланс між внутрішніми соціальними потребами та міжнародними зобов’язаннями. Зростання вартості життя, енергетична залежність і демографічні зміни можуть створювати додатковий тиск, проте механізми консенсусу й політичної відповідальності дозволяють країні зберігати стратегічну послідовність.

По-сьоме, аналіз можливих сценаріїв розвитку зовнішньої політики — оптимістичного, базового та ризикового — показує, що Люксембург зберігає потенціал для розширення міжнародної суб’єктності, але потребує активної роботи зі зміцнення аналітичних, дипломатичних і технологічних спроможностей. Особливо це стосується оборонної координації в ЄС, кліматичної політики, цифрової безпеки та космічних технологій.

Таким чином, зовнішня політика Люксембургу в перспективі залишається синтезом внутрішньої стабільності, дипломатичної гнучкості та економічної спеціалізації. Поєднання цих факторів формує основу для подальшого посилення ролі держави на європейському та глобальному рівнях, а її досвід

демонструє, що малі країни здатні впливати на міжнародний порядок денний за умови ефективного використання власних ресурсів.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі, відповідно до поставленої мети та визначених завдань, сформульовано такі висновки.

У ході дослідження «Зовнішня політика Великого Герцогства Люксембургу та її вплив на сучасні міжнародні відносини» було здійснено комплексний аналіз історичних витоків, інституційних засад і сучасної динаміки зовнішньополітичного курсу держави, а також окреслено перспективи його подальшої трансформації.

У першому розділі проаналізовано еволюцію поняття «зовнішня політика держави» та ключові теоретичні підходи, представлені у працях українських і зарубіжних дослідників. Виокремлено основні характеристики політики малих держав — обмеженість матеріальних ресурсів, орієнтація на багатосторонність, використання дипломатії як інструмента компенсації слабших сил. Простежено історичні етапи становлення Люксембургу як суб'єкта міжнародних відносин та доведено, що його зовнішня політика від початку формувалася під впливом географічного положення між великими державами та традиції нейтралітету, що слугував механізмом забезпечення безпеки й самозбереження.

У другому розділі висвітлено сучасні напрями зовнішньої політики Люксембургу та його роль у міжнародних організаціях. Проаналізовано участь держави у створенні й розвитку Бельгійсько-Люксембурзького економічного союзу (BLEU), Бенілюксу, Європейського Союзу, НАТО та ООН. Показано, що залучення до цих інституцій дозволило Люксембургу перетворити свій малий територіально-демографічний розмір на стратегічну перевагу, забезпечивши собі політичну вагу, фінансову стійкість і імідж передбачуваного партнера. Окремо проаналізовано двосторонні відносини Люксембургу з Україною, які значно активізувалися після 2014 року та особливо — після початку повномасштабної агресії РФ. Визначено ключові

сфери співпраці: фінансова та гуманітарна підтримка, освітні програми, участь у відновленні енергетичної інфраструктури, розвиток цифрової взаємодії.

У третьому розділі окреслено перспективи подальшої реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Люксембургу в умовах глобальної трансформації. Досліджено вплив суспільно-політичних процесів на формування зовнішньої політики: політичну стабільність, мультикультурність, демографічну структуру, високий рівень суспільної довіри, цифровізацію державного управління, енергетичний перехід та зростання ролі громадянського суспільства. Показано, що внутрішня стійкість держави забезпечує передбачуваність її зовнішньої поведінки, а поєднання політичного консенсусу та відкритості робить Люксембург здатним посилювати свою міжнародну суб'єктність навіть у кризові періоди. Проаналізовано сценарії розвитку зовнішньої політики до 2035 року, серед яких найбільш ймовірним є збереження моделі “стратегічної стабільності” із поступовим розширенням участі в європейських оборонних, енергетичних і цифрових ініціативах.

Дослідження показало, що досвід Люксембургу може бути цінним для України. Його модель зовнішньої політики демонструє, що навіть мала держава здатна відігравати значну роль у міжнародній системі за умови стратегічної гнучкості, дипломатичного професіоналізму, розвитку інституційної спроможності та партнерства з ключовими акторами Європейського Союзу. Особливе значення для України мають підходи Люксембургу до фінансової прозорості, цифрової дипломатії, участі в європейських механізмах безпеки, а також формування суспільного консенсусу щодо зовнішньополітичного курсу.

Підсумовуючи, можна ствердити, що зовнішня політика Великого Герцогства Люксембургу є прикладом ефективної реалізації національних інтересів малої держави, яка використовує багатосторонність, правовий підхід і стратегічну передбачуваність як інструменти міжнародного впливу. Державі вдалося поєднати високий рівень внутрішньої стабільності з активною

зовнішньою присутністю, що дозволило їй стати важливим учасником глобальної політики, особливо у сферах фінансового регулювання, кліматичної дипломатії та цифрової безпеки.

На основі дослідження визначено такі практичні напрями подальшої реалізації зовнішньополітичної стратегії Люксембургу:

1. Поглиблення участі в європейських програмах стратегічної автономії, зокрема у сферах кіберзахисту, критичної інфраструктури, оборонних технологій та енергетичної безпеки.

2. Розвиток гуманітарної та культурної дипломатії, включно з підтримкою партнерств у Центральній та Східній Європі, що посилить “м’яку силу” держави.

3. Формування повноцінної “зеленої зовнішньої політики”, спрямованої на розвиток кліматичних фінансів, інновацій у сфері відновлюваної енергетики та міжнародних екологічних програм.

4. Підсилення ролі аналітичних центрів і наукових інституцій у формуванні зовнішньополітичних рішень, що забезпечить більш передбачуване та професійне стратегічне планування.

5. Розвиток цифрової дипломатії та кібербезпеки, що має стати ключовим компонентом захисту інформаційного простору та міжнародної комунікації.

6. Поглиблення двосторонньої співпраці з Україною — у сферах фінансів, енергетичного відновлення, цифровізації державного управління, освіти та безпекових програм.

Отже, Люксембург продовжує демонструвати, що сила держави визначається не масштабом території, а здатністю формувати стабільну, стратегічно виважену й інноваційну зовнішню політику, яка забезпечує ефективне відстоювання національних інтересів на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лісовський П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація. – Київ: Кондор, 2017. – 156 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/mivili.pdf
2. Мороз Ю.М. Історія міжнародних відносин Нового часу. Ч.I.: навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 232 с.
3. Kegley Ch. W., Wittkopf E. R. World Politics: Trend and Transformation. – Boston: Cengage Learning, 2009. – 720 p.
4. Morgenthau H. J. Politics Among Nations. – New York: Alfred A. Knopf, 1948. – 489 p.
5. Waltz K. N. Theory of International Politics. – Reading, MA: Addison-Wesley, 1979. – 251 p.
6. Keohane R. O., Nye J. S. Power and Interdependence. – New York: Longman, 2001. – 326 p.
7. Wendt A. Social Theory of International Politics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 429 p.
8. Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник. К.: Кондор Видавництво, 2018. 250 с.
9. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York: PublicAffairs, 2004. – 208 p.
10. Гайдуков Л. Ф. Міжнародні відносини та зовнішня політика. – Київ: Либідь, 2001. – 624 с.
11. Шергін С. Політологія міжнародних відносин : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 256 с.
12. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручн. / Мальський М. З., Мацях М. М. 2-ге вид., доп. та випр. К.:Кобза, 2003.
13. Горбач О.Н. Історія і теорія зовнішньої політики: навч. посіб. – Львів: ЛДІНТУ ім.. В.Чорновола, 2010. – 142 с.

14. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу: навч. посіб. – Вінниця: Нова книга, 2002.–564 с.
15. Манаєнко І. М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини. – 2016. – №8 (2). – С. 9
[Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuumevcg_2016_8\(2\)_4](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuumevcg_2016_8(2)_4)
16. Крушинський В.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. — Київ: Знання, 2014. — 662 с.
17. Small states in world politics: explaining foreign policy behavior / ed. by J. A. Hey. — Boulder, CO : Lynne Rienner Publishers, 2003. — 256 p.
18. Luxembourg // Encyclopaedia Britannica. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.britannica.com/place/Luxembourg>.
19. Trausch G. Histoire du Luxembourg. — Luxembourg : [s. n.]. — [Monograph on the political and European history of Luxembourg].
20. Belgium-Luxembourg Economic Union (BLEU): historical overview. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://www.nbb.be / official publications on the Belgium–Luxembourg Economic Union](https://www.nbb.be/officialpublicationsontheBelgiumLuxembourgEconomicUnion).
21. Benelux Union: History and mission. — Official website of the Benelux Union. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.benelux.int>.
22. The founding treaties of the European Union. — European Union official website. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://europeanunion.europa.eu / section “History of the European Union”](https://europeanunion.europa.eu/section%20History%20of%20the%20European%20Union).
23. Long T. Small states, great power? Gaining influence through delegation in international organizations // International Studies Quarterly. — 2017. — Vol. 61, No. 3. — P. 507–521.

24. History of Luxembourg – Steel and diversification. – Official portal of the Grand Duchy of Luxembourg. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://luxembourg.public.lu> (section “Society and culture – History of Luxembourg”).

25. Luxembourg as a financial centre. – Commission de Surveillance du Secteur Financier (CSSF). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.cssf.lu>.

26. Luxembourg’s security and defence policy. – Ministry of Foreign and European Affairs of Luxembourg. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://gouvernement.lu> (section “Foreign and European Affairs”).

27. Luxembourg’s development cooperation and humanitarian action. – Government of the Grand Duchy of Luxembourg. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://gouvernement.lu> (section “Development cooperation”).

28. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація : Навч. посіб. К.: Кондор-Видавництво, 2017. 156 с.

29. Dinan, D. Europe Recast: A History of European Union. 2nd ed. Palgrave Macmillan, 2014.

30. Dinan, D. Ever Closer Union: An Introduction to European Integration. Lynne Rienner Publishers, 2010.

31. European Commission. The European Union: How It Works. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023.

32. Lenaerts, K., Van Nuffel, P. European Union Law. Sweet & Maxwell, 2022.

33. Буткевич, В. Г. Право Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017.

34. Ткаченко, В. М. Європейський Союз: політика, економіка, право. Київ: КНЕУ, 2019.

35. International Monetary Fund. Luxembourg: Financial System Stability Assessment. IMF Country Report No. 22/81, 2022.

36. Сіденко, В. Р. Економічні моделі Європейського Союзу. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАНУ, 2020.

37. Бессонова, О. Регулювання фінансових ринків ЄС: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2021.
38. Шергіна, С. Зовнішня політика малих держав ЄС. // Стратегічна панорама, 2020.
39. Дорошенко, М. Дипломатія малих держав у ЄС. // Міжнародні відносини України, 2021.
40. Council of the European Union. Council Conclusions on EU Enlargement and Stabilisation and Association Process. 2022–2023.
41. Khomenko, M. Small States and Collective Security in the EU and NATO. // Journal of Common Market Studies, 2020.
42. Ціватий В. Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституалізації (теоретико-методологічний аспект) / В. Г. Ціватий // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2000. - Вип. 4. - С. 268-274.
43. Belkacem P., Pigeron-Piroth I. Cross-border labour markets, commuting and labour market policies/ P. Belkacem, I. Pigeron-Piroth // Forum Socjologiczne. – 2015. – Special Issue 1: Cross-border Labour Markets. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/21230/1/Belkacem_PigeronPiroth_ForumSociologiczne15_SpecialIssue1.pdf
44. Claveres G., Garcia-Louzao J., Pieretti P., Zou B. Housing and inequality: The case of Luxembourg and its cross-border workers / G. Claveres, J. Garcia-Louzao, P. Pieretti, B. Zou // OECD Economics Department Working Papers, No. 1608. – Paris: OECD, 2020. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/housing-and-inequality_1815a5e-en
45. Meyer J.-H. Nuclear installations at the border. Transnational conflicts over nuclear energy in Europe / J.-H. Meyer // Journal for the History of Environment and Society. – 2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.brepolonline.net/doi/10.1484/J.JHES.5.115651>

46. Luxembourg and nuclear safety – position on Cattenom Luxembourg : Ministry of the Environment, Climate and Sustainable Development, 2016. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <https://environnement.public.lu>

47. Luxembourg. National report on the implementation of the obligations of the Convention on Nuclear Safety. Government of Luxembourg, 2023. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.oecd-neo.org/upload/docs/application/pdf/2023-04/luxembourg_cns_2023.pdf

47. Autorité de sûreté nucléaire (ASN). Centrale nucléaire de Cattenom // ASN. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.asn.fr/l-asn-controle/les-installations-nucleaires/la-centrale-nucleaire-de-cattenom>

48. Ministère de la Transition Écologique. Position du Luxembourg concernant la centrale de Cattenom [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://environnement.public.lu>

49. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères. France–Luxembourg – Bilateral relations // Gouvernement.fr. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/luxembourg/france-and-luxembourg-65044/>

50. Соловійова А. Європейська політика країн Бенілюксу (1945-2014): до історіографії питання / А. Соловійова // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2019. - Вип. 28. - С. 383-397. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/ede51da9-043f-4945-b951-c57eef9fcb3b/content>

51. OECD. In-depth review for Luxembourg 2023. European Economy Institutional Paper 218 // EU Commission. https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/33519d03-5396-4048-b8e8-74b581bebb14_en

52. STATEC Luxembourg. Cross-border workers: France–Luxembourg flows // STATEC. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://statistiques.public.lu/en/themes/population/cross-border-workers.html>

53. Шемшученко Ю.С. Бенілюкс. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. С. 672–768.
54. Манаєнко І. М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8 (2). С. 9–12.
55. ESPON. Cooperation perspectives for the Luxembourg Cross-border Functional Region. ESPON ACTAREA spin-off report. – Luxembourg, 2018. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ACTAREA_Luxembourg_cross-border_functional_region.pdf
56. Claveres G., Garcia-Louzao J., Pieretti P., Zou B. Housing and inequality: The case of Luxembourg and its cross-border workers/ G. Claveres, J. Garcia-Louzao, P. Pieretti, B. Zou // OECD Economics Department Working Papers, No. 1608. – Paris: OECD, 2020. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/housing-and-inequality_1815a5e-en
57. Belkacem P., Pigeron-Piroth I. Cross-border labour markets, commuting and labour market policies/ P. Belkacem, I. Pigeron-Piroth // Forum Socjologiczne. – 2015. – Special Issue 1: Cross-border Labour Markets. . [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/21230/1/Belkacem_PigeronPiroth_ForumSociologiczne15_SpecialIssue1.pdf
58. Koopman G. (ed.). Borders and cross-border labour markets / G. Koopman (ed.). – BIVEC-GIBET Transport Research Series. – Brussels, 2017. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://biblio.ugent.be/publication/8514191/file/8514192.pdf>
59. Parker J. A. Political consequences of cross-border labor mobility in Luxembourg/ J. A. Parker. – Honors Thesis, University of Tennessee, 2013. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://trace.tennessee.edu/utk_chanhonoproj/1636

60. Federal Foreign Office. Germany and Luxembourg – Bilateral relations// Auswärtiges Amt. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/luxemburg-node/luxembourg/235388>

61. European Labour Authority. Cross-border labour mobility in the Grande Région / Saar-Lor-Lux [Електронний ресурс] // ELA. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.ela.europa.eu/en/content/cross-border-labour-mobility>

62. Greater Region – Official Portal// Granderegion.net. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.granderegion.net>

63. NATO. The European Sky Shield Initiative (ESSI) // NATO. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_217448.htm

64. EFAMA. International Quarterly Statistical Release Q4 // EFAMA. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.efama.org/resources/publications>

65. Рудько С.О. Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період : навчально-методичний посібник із курсу. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 412 с.

66. Соловійова, А.Б. Роль європейських «малих держав» на міжнародній арені: приклад Люксембургу. "Журнал європейського і порівняльного права", випуск 11 (3-4), 2019. С.109–112

67. Belgium-Luxembourg Economic Union (BLEU) // UNCTAD Investment Policy Hub. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/groups-of-economies/13/belgium-luxembourg-economic-union-bleu->

68. Belgium-Luxembourg Economic Union (BLEU) – treaties // UNCTAD Investment Policy Hub. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/21/belgium-luxembourg-economic-union-bleu->

69. Council Regulation (EEC) No 351/79 of 5 February 1979 on the consideration of the Belgium-Luxembourg Economic Union as a single Member State for the purposes of applying the common agricultural policy // Official Journal of the European Communities. – 1979. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31979R0351>

70. Caruso G., Gerber P., Hesse M., Viti F. Editorial: Challenges, specificities and commonalities of transport research and policy within the Benelux countries – the case of Luxembourg/ G. Caruso, P. Gerber, M. Hesse, F. Viti // European Journal of Transport and Infrastructure Research. – 2015. – Vol. 15, No. 4. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/282294676_Editorial_Challenges_specificities_and_commonalities_of_transport_research_and_policy_within_the_BENELUX_countries_-_the_case_of_Luxembourg

71. Соловійова А.Б. Інвестиційне співробітництво України та країн Бенілюксу (1991–2020 рр.). "Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Історичні науки", 33 (72), 1, 2022. С.109–112.

72. Benelux Union. About the Benelux Union// Benelux Union. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.benelux.int/about-benelux-union>

73. Convention économique entre la Belgique et le Luxembourg (BLEU), 25 juillet 1921// Moniteur belge. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=fr&la=F&dt=19210725

74. Belgian Port Authorities (Antwerp-Bruges). Annual Report 2023 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.portofantwerpbruges.com/en>

75. EU Trade Relations – Belgium-Luxembourg Economic Union (BLEU) // European Commission. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/belgium-luxembourg-economic-union_en

76. Interreg VI-A Grande Région 2021–2027 // Interreg. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.interreg-gr.eu>

77. OECD. The case of Rotterdam, The Netherlands// OECD Port-Cities Programme. – Paris: OECD, 2013. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/Rotterdam%20Port%20City%20Report.pdf>

78. Witlox F., Van Acker V. Crossing borders on cross-border car mobility / F. Witlox, V. Van Acker // European Journal of Transport and Infrastructure Research. – 2012. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/264891393_Crossing_Borders_on_Cross_Border_Car_Mobility

79. Benelux General Secretariat. Benelux Railway and Green Logistics Corridors // Benelux Union. – 2020. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.benelux.int>

80. Port of Rotterdam Authority. Port of Rotterdam – Facts and Figures 2023 // Port of Rotterdam. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.portofrotterdam.com/en/port-facts-and-figures>

81. Government of the Netherlands. Economic relations Netherlands–Luxembourg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.government.nl/topics/foreign-relations>

82. European Commission. TEN-T Core Network Corridors [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-transport-networks/ten-t_en

83. GAIA-X: A Federated Secure Data Infrastructure // GAIA-X Association. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://gaia-x.eu>

84. LuxProvide S.A. MeluXina – EuroHPC supercomputer // LuxProvide. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.luxprovide.lu/en/meluxina>

85. Рєзнєков В.В. Зовнєшньоекономєчне спївробїтництво України з країнами Бенїлюксу: економїко-дїпломатичний аспект. Ефективна економїка.

2015. № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_40

86. Кривонос Р.А. Кудряченко А.І. Стан і перспективи співпраці України з країнами Бенілюксу. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин: колективна монографія. За ред. А.І. Кудряченка. Київ: Фенікс, 2011. С. 419–441.

87. Кривонос Р.А. Українсько-нідерландська співпраця як складова реалізації євроінтеграційних прагнень України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 111(1). С. 50–59.

88. Артьомов І. В. Концептуальна сутність, основні функції і завдання зовнішньої політики України. Актуальні проблеми зовнішньої політики України: навчальний посібник. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. С. 36-56.

89. Віднянський С. В. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 20: Міжвідомчий збірник наукових праць на пошану доктора історичних наук, професора Віднянського Степана Васильовича. Інститут історії України НАН України, Київ, 2011. С. 18 – 40.

90. Кудряченко А.І. Місце і роль дипломатичної еліти у визначенні і реалізації зовнішньої політики Української держави. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2010. Вип. 1. С. 66.

91. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків: Фоліо, 2003. 559 с.

92. Сободар О. Українсько-люксембурзькі відносини у 90-х роках ХХ ст. / О. Сободар // Емінак. – 2017. – № 2(2). – С. 60–65. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=eminak_2017_2\(2\)__12](https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=eminak_2017_2(2)__12)

93. Політичні відносини між Україною та Великим Герцогством Люксембург // Посольство України в Королівстві Бельгія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://belgium.mfa.gov.ua/ua/partnership/59-ukrajina-lyuksemburg>

94. Luxembourg–Ukraine relations// Honorary Consulate of Ukraine in Luxembourg. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukraine.lu/relations>

95. Ukraine–Luxembourg relations // Wikipedia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine%E2%80%93Luxembourg_relations

96. Visa liberalization dialogue between Ukraine and the EU // Представництво України при ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/dialog-u-sferi-yusticiyi-svobodi-ta-bezpeki/pro-rozvitok-bezvizovogo-dialogu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>

97. Ukraine – European Union relations// Council of the EU. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine/>

98. Ukrainian Prism: Foreign Policy 2023. Analytical study / N. Bureiko, H. Maksak, H. Shelest (eds.). – Kyiv : Foreign Policy Council “Ukrainian Prism”, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2024. – 320 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://prismua.org/wp-content/uploads/2024/04/UkrainianPrism_ForeinPolicy_eng.pdf

99. Visa-free travel for Ukrainians comes into force// European External Action Service. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eeas.europa.eu/node/27990>

100. Agreement on security cooperation and long-term support between Ukraine and Luxembourg// Офіс Президента України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/en/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-92057>

101. Luxembourg in support of Ukraine // Gouvernement.lu. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gouvernement.lu/en/dossiers/2022/ukraine.html>, <https://mfa.gouvernement.lu/en/dossiers/2022/ukraine.html>

102. Ukrainian refugees in Luxembourg [Электронный ресурс] // STATEC / Luxembourg receptions stats [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://refugees.lu/en/ukrainian-refugees/>

103. LUkraine asbl – Official site [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.lukraine.lu>

104. Caritas Luxembourg – Ukraine emergency [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.caritas.lu/en/our-missions/international-solidarity/ukraine>

105. EU adopts 13th package of sanctions against Russia after two years of its war of aggression against Ukraine// European Commission. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-adopts-13th-package-sanctions-against-russia-after-two-years-its-war-aggression-against-ukraine-2024-02-23_en

106. Luxembourg freezes €5.5 billion of Russian EU assets [// Confiscation.com.ua. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://confiscation.com.ua/en/news/Luxembourg_freeze_russianassets/

107. Ukraine Support Tracker. Database and methodology / Kiel Institute for the World Economy. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

108. SES and GovSat provide satellite connectivity in support of Ukraine // SES / GovSat press releases. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ses.com/press-release/ukraine>, <https://govsat.lu/news>

109. Luxembourg: the world's second largest fund centre // ALFI – Association of the Luxembourg Fund Industry. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.alfi.lu/en-gb/fund-industry-in-luxembourg/key-facts-figures>

110. Luxembourg Green Exchange / Luxembourg Stock Exchange [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.luxse.com/green>

111. International financial sanctions [Електронний ресурс] // Commission de Surveillance du Secteur Financier (CSSF). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cssf.lu/en/international-financial-sanctions/>;

112. Artworks for Ukraine// MUDAM Luxembourg. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mudam.com/en/events/artworks-for-ukraine>

113. University of Luxembourg – Support to Ukrainian students and researchers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uni.lu/en/support-ukraine/>

114. International IDEA. The Global State of Democracy 2023: Luxembourg Country Profile — Stockholm, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.idea.int>

115. Dumont P., Kies R. Luxembourg: Stable Coalitions in a Pivotal Party System // Strøm K., Müller W., Bergman T. (eds.). Coalition Governments in Western Europe. — Oxford: Oxford University Press, 2008. — С. 308–335.

116. Engel S. Political Stability and Coalition Governance in Luxembourg // European Journal of Political Research. — 2019. — Vol. 58, № 4. — P. 1123–1142.

117. Accord de coalition 2018–2023 / DP, LSAP, déi gréng Luxembourg: Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gouvernement.lu/en/publications/accord-coalition/2018-2023.html>

118. OECD. Development Co-operation Peer Review: Luxembourg 2025 Paris: OECD Publishing, 2025. — 120 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org> (розділи про участь НУО та «Cercle de coopération des ONGD du Luxembourg»).

119. IMF. Luxembourg: 2023 Article IV Consultation – Staff Report Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2023. — (IMF Country Report). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org>

120. STATEC. La population du Luxembourg 2023. Luxembourg: Institut national de la statistique et des études économiques (STATEC), 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://statistiques.public.lu>

121. European Commission. Standard Eurobarometer 98–100: Public Opinion in the European Union – Luxembourg Country Factsheets Brussels, 2022–2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://europa.eu/eurobarometer>

122. Friedrich L. Public Communication and Foreign Policy in Small States: The Case of Luxembourg // Small States & Territories. — 2021. — Vol. 4, № 2. — P. 45–62.

123. STATEC. Frontaliers au Luxembourg: principaux indicateurs 2023 Luxembourg, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://statistiques.public.lu>

124. OECD. OECD Economic Surveys: Luxembourg 2022. — Paris: OECD Publishing, 2022. — 140 p.

125. Wolff G., Darvas Z. How the War in Ukraine Changes EU Economic Governance // Bruegel Policy Contribution. — 2023. — № 09. — Brussels: Bruegel.

126. Robert Schuman Foundation. General Elections in Luxembourg — 8 October 2023. Paris, 2023. — (European Election Monitor). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.robert-schuman.eu> (розділи про ADR та партійну систему).

127. European Council. European Council Data Portal: EU assistance to Ukraine. Brussels, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu>

128. Bissinger R. Trust and Legitimacy in Luxembourg's Foreign Policy // Journal of International Relations and Development. — 2022. — Vol. 25, № 3. — P. 589–607.

129. LISER. Public Consultation on Luxembourg's Role in the EU and NATO: Survey Report 2023. Esch-sur-Alzette: Luxembourg Institute of Socio-Economic Research, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liser.lu>

130. OECD. International Migration Outlook 2022: Luxembourg Country Note. — Paris: OECD Publishing, 2022.

131. European Council on Foreign Relations. Luxembourg and Multilateral Mediation: A Small State as Honest Broker. Berlin: ECFR, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ecfr.eu>

132. Ministry of Foreign and European Affairs of Luxembourg. Digital Luxembourg Diplomacy. Luxembourg, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://maee.gouvernement.lu>

133. United Nations. E-Government Survey 2022: E-Government Development Index – Luxembourg. New York: UN DESA, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://publicadministration.un.org/egovkb>

134. Luxembourg Ministry of the Environment, Climate and Sustainable Development. Luxembourg's Long-Term Climate. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://environnement.public.lu>

135. European Commission. REPowerEU: Country Chapter Luxembourg. Brussels, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://commission.europa.eu>

136. European Policy Centre. Luxembourg and the Future of EU Governance: Strategic Autonomy, Finance and Humanitarian Diplomacy [Policy Brief]. — Brussels: EPC, 2024.

137. Fondation IDEA asbl. Luxembourg 2030: Foreign Policy and Economic Resilience Scenarios. — Luxembourg: Fondation IDEA, 2023.

138. Ministry of Foreign and European Affairs of Luxembourg. The Road to 2030: The General Development Cooperation Strategy of the Grand Duchy of Luxembourg Luxembourg, 2018. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cooperation.gouvernement.lu>

139. Ministry of Foreign and European Affairs of Luxembourg. Luxembourg's Foreign Policy: Priorities and Commitments. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://maee.gouvernement.lu>

140. Högenauer A.-L., Panke D. Small States in the European Union: Coping with Structural Disadvantages // Handbook on the Politics of Small States. – Cheltenham : Edward Elgar, 2020. – P. 217–232.

141. European Defence Agency. Permanent Structured Cooperation (PESCO): Projects Overview. Brussels, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eda.europa.eu>

142. Werner G. Individual Leadership and Effective Small State Foreign Policy: The Case of Luxembourg : PhD thesis. – Nijmegen : Radboud University, 2018.

143. European Defence Agency. National Defence Data 2014–2023 – Luxembourg. Brussels, 2024. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eda.europa.eu>

144. OECD. Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes: Luxembourg 2023 (Second Round). – Paris : OECD Publishing, 2023.

145. Fondation IDEA asbl. Luxembourg as a Hub for Sustainable Finance. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fondation-idea.lu>

146. OECD. Development Co-operation Profiles 2023: Luxembourg. Paris : OECD Publishing, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en>

147. Asselborn J. Human Rights and Luxembourg's Foreign Policy // Speech by the Minister of Foreign and European Affairs at the Luxembourg Parliament, 26.04.2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://maee.gouvernement.lu>

148. Ministry of Foreign and European Affairs of Luxembourg. Luxembourg's Development Cooperation Strategy for Eastern Europe 2022–2026. Luxembourg, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cooperation.gouvernement.lu>

149. Government of Luxembourg. Digital Luxembourg Strategy. – Luxembourg, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://digital-luxembourg.public.lu>

150. Government of Luxembourg. Luxembourg – A Trusted Data Hub in Europe. Luxembourg, 2021. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ict.gouvernement.lu>

151. European Policy Centre. Smart Foreign Policy for Small EU Member States : Policy Brief. – Brussels : EPC, 2023.

152. Fondation Robert Schuman. Luxembourg: Political System and Participation in the European Union. Paris, 2024. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.robert-schuman.eu>

153. Fondation Robert Schuman. Public Opinion in Luxembourg and the EU: Support for EU and NATO Membership // European Issues. – 2024. – No. 642.

154. European Council on Foreign Relations. Europe's Small States and the War in Ukraine. Berlin, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ecfr.eu>

155. STATEC Luxembourg. Luxembourg in Figures 2023. Luxembourg : National Institute of Statistics and Economic Studies, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://statistiques.public.lu>

156. Hey J. A. K. Luxembourg's Foreign Policy: Does Small Size Help or Hinder? // European Integration. – 2002. – Vol. 24, No. 1. – P. 39–60.

157. European Environment Agency. Luxembourg – Country Profile: Energy and Climate. Copenhagen, 2024. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eea.europa.eu>

158. Government of Luxembourg. Green Energy Partnerships: Luxembourg and Renewable Energy Cooperation in the EU. Luxembourg, 2024. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gouvernement.lu>

159. European Investment Bank. Ukraine: EIB projects co-financed by Luxembourg. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eib.org>

160. Claey's G., Demertzis M. Regulating Investment Funds in the EU: Implications for Luxembourg : Bruegel Policy Contribution. – Brussels : Bruegel, 2023.

161. Ministry of Finance of Luxembourg. FinTech and the Future of Luxembourg as a Financial Centre. Luxembourg, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mfin.gouvernement.lu>

162. Luxembourg Space Agency. Luxembourg Space Resources – SpaceResources.lu. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://space-agency.public.lu>

163. European Council on Foreign Relations. Small States, Big Impacts: How Luxembourg and its Peers Shape EU Foreign Policy : Policy Brief. – Berlin : ECFR, 2023.

164. Fondation IDEA asbl. Luxembourg 2035: Scenarios for a Small State in a Changing Europe. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fondation-idea.lu>

165. Centre for European Policy Studies (CEPS). Luxembourg and the Future of EU Economic Governance : CEPS Policy Paper. – Brussels, 2023.

166. Bruegel. EU Fiscal Rules Reform and the Position of Small Financial Centres : Policy Contribution. – Brussels, 2023.

167. European Policy Centre. Smart Diplomacy for Small States in the EU : Discussion Paper. – Brussels, 2022.

168. CEPS. Digital Diplomacy and Data Sovereignty in the European Union : CEPS Special Report. – Brussels, 2022.

169. OECD. OECD Economic Surveys: Luxembourg 2023. – Paris : OECD Publishing, 2023.

170. STATEC Luxembourg. Labour Market and Cross-border Workers 2023. Luxembourg, 2023. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://statistiques.public.lu>

171. European External Action Service. EU Digital Diplomacy: Tools, Practices and Perspectives. – Brussels, 2022. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eeas.europa.eu>

172. European Commission. REPowerEU: Joint European Action for More Affordable, Secure and Sustainable Energy : Communication COM(2022)108. – Brussels, 2022.

173. European Investment Bank. Financing the Green Transition in the EU: The Role of Small Financial Centres : EIB Working Paper. – Luxembourg, 2023.

174. Bruegel / European Policy Centre. Diplomatic Overstretch? Managing Resources in Small EU Foreign Services : Joint Briefing Paper. – Brussels, 2023.